GUVERNUL ROMÂNIEI

PNDR
PROGRAMUL NAȚIONAL DE DEZVOLTARE RURALĂ
SATUL ROMÂNESC ARE VIITOR

”Asistență tehnică pentru pregătirea perioadei de programare în domeniul dezvoltarii rurale 2014-2020”

STUDIU PRIVIND STABILIREA POTENȚIALULUI SOCIO-ECONOMIC DE DEZVOLTARE AL ZONELOR RURALE

STUDIU realizat de:

ACADEMIA DE STUDII ECONOMICE DIN BUCUREȘTI

INFORMAȚII PRIVIND STUDIUL PREDAT:

Titlul studiului	Studiu privind stabilirea potențialului socio-economic de dezvoltare al zonelor rurale
Contractul în cadrul căruia s-a realizat studiul	"Asistență tehnică pentru pregătirea perioadei de programare în domeniul dezvoltării rurale 2014-2020" Cod contract: C/511/1/1/S/12/00/02/S0 din 05.08.2014
Consultant	GBI Consulting, Mehlmauer-Larcher&Kastner OG (Lider de Asociere)
Autorii studiului	Datele achiziționate de Consultant prin intermediul studiului au fost colectate, calculate și agregate de ASE pe baza metodologiei stabilite de experții Consultantului și sub supervizarea acestora. Colectivul de elaborare a studiului din partea ASE (responsabil pentru procesarea datelor, realizarea de calcule și furnizarea de date agregate pe baza datelor aflate la dispoziția ASE și a datelor achiziționate de la INS) a fost coordonat de: Prof.Univ.dr. Boboc Dan și lect. Ileanu Bogdan, iar experții Consultantului care au elaborat metodologia de elaborare a studiului și au definitivat și prezentat studiul la AM-PNDR: Popescu Gabriel (expert-cheie), Nicolae Istudor (expert non-cheie senior), Laura Ciobanu (expert non-cheie junior), Miron Andreea (expert non-cheie junior).

Cuprins

I. INTRODUCERE ---------- 1

1. Scop ---------- 1

2. Obiectivele studiului---------- 2

II. CONTEXT ŞI DEFINIRE ---------- 2

1. Delimitarea spaţiului rural ---------- 2

2. Definirea conceptului de potenţial socio-economic al zonelor rurale în contextul scopului precizat ---------- 7

3. Modelul teoretic de analiză ---------- 8

4. Configurarea comunelor în GIS şi distribuţia lor în funcţie de fiecare indicator selectat ----------20

III. METODOLOGIA PRIVIND CONSTRUIREA UNUI INDICATOR AGREGAT NECESAR ESTIMĂRII POTENȚIALULUI DE DEZVOLTARE A UNEI LOCALITĂȚI ----------70

IV. CALCULUL INDICATORULUI COMPOZIT DE EVALUARE A POTENȚIALULUI SOCIO-ECONOMIC DE DEZVOLTARE ŞI DE IERARHIZARE A COMUNELOR ----------79

I. INTRODUCERE

Politica de dezvoltarea rurală a UE pentru perioada 2014 – 2020 se aliniază Strategiei Europa 2020 şi obiectivelor Politicii Agricole Comune, urmărind realizarea a trei obiective strategice pe termen lung: stimularea competitivităţii agriculturii; garantarea unei gestionări durabile a resurselor naturale şi combaterea schimbărilor climatice; favorizarea unei dezvoltări teritoriale echilibrate a comunităţilor rurale în special prin sprijinirea economiilor locale, crearea şi menţinerea locurilor de muncă.

Strategia de dezvoltare rurală a României pentru următorii şapte ani se înscrie în contextul de reformă şi de dezvoltare propus de UE. Urmând liniile generale trasate de această strategie, prin PNDR România îşi propune să sprijine într-un mod sustenabil şi inteligent dezvoltarea economică şi socială a zonelor rurale.

Dezechilibrele economice şi sociale existente între nivelurile de dezvoltare a diferitelor regiuni ale ţării, dar şi între mediile de rezidenţă rural-urban, impun adoptarea unor politici active care să asigure concomitent dezvoltarea economică, bunăstarea socială şi protecţia mediului. În orientarea acestor politici este necesară evaluarea realistă a spaţiului rural din punctul de vedere al resurselor disponibile, dar şi al factorilor favorizanţi şi restrictivi ai dezvoltării.

1. Scop

Prezentul proiect îşi propune să furnizeze premisele teoretice şi practice pentru implementarea unor politici de dezvoltare rurală şi să fundamenteze pe termen mediu şi lung măsurile de sprijin al comunelor. Concret, proiectul are ca scop ierarhizarea comunelor din România în funcţie de potenţialul socio-economic al acestora în vederea acordării sprijinului financiar prin submăsura *7.2 Investiţii în crearea şi modernizarea infrastructurii de bază la scară mică*.

Majoritatea din cele 2861 de comune care alcătuiesc în prezent spaţiul rural românesc se confruntă cu un grad necorespunzător al dezvoltării infrastructurii de bază,fiind, aparent eligibile pentru realizarea de proiecte de investiţii. Cu toate acestea, resursele existente în sector - naturale şi umane, nu sunt repartizate uniform între UAT-uri.

De aceea un prim pas în asigurarea utilizării eficiente a fondurilor alocate prin PNDR 2014-2020 pentru acest segment, îl reprezintă identificarea acelor comune unde realizarea de investiţii în infrastructură ar înregistra cele mai mari niveluri ale raportului efect/efort din perspectiva dezvoltării socio-economice.

2. Obiectivele studiului

- Definirea conceptului de potenţial socio-economic al zonelor rurale în contextul scopului precizat;
- Stabilirea metodologiei de identificare a potenţialului socio-economic;
- Stabilirea setului de criterii şi indicatori relevanţi pentru evidenţierea potenţialului socio-economic;
- Zonificarea spaţiului rural punând în evidenţă particularităţile de dezvoltare a comunelor.

II. CONTEXT ŞI DEFINIRE

1. Delimitarea spaţiului rural

Nu există până în prezent o definiţie unică, unanim acceptată, pentru delimitarea zonelor rurale. Percepţiile cu privire la ce ar trebui (şi ce nu ar trebui) să fie ruralul şi care sunt caracteristicile sale de bază au variat în timp şi spaţiu. Astfel, definiţia spaţiului rural diferă de la o ţară la alta în funcţie de condiţiile concrete ale fiecărui stat. Pentru Franţa spaţiul rural este acel teritoriu cu densitate slabă a populaţiei, cu aşezări mici şi mijlocii, unde predomină producţia agricolă iar elementele spaţiului se găsesc în stare pură; în Belgia este reprezentat de teritoriul naţional minus ceea ce este urbanizat, respectiv ceea ce constituie localităţile şi activităţile industriale; în Germania este alcătuit din acele teritorii ce se găsesc în afara zonelor de mare densitate.

Cu toate acestea există o serie de elemente caracteristice valabile în definirea spaţiului rural peste tot în lume, cum ar fi:

- densitatea slabă a populaţiei;
- aşezări de dimensiuni mici şi mijlocii;

- ponderea dominantă a agriculturii, silviculturii, pescuitului în cadrul activităţilor desfăşurate;
- prezenţa activităţilor de prelucrare primară a producţiei rezultate din aceste trei ramuri.

Ca o excepţie, tot în spaţiul rural mai pot intra şi teritorii de mare densitate, dar situate în afara zonelor urbane.

Mai cunoscute la nivel internaţional, chiar dacă nu neapărat universal acceptate şi utilizate, sunt definiţiile propuse de Consiliul Europei şi Organizaţia pentru Cooperare şi Dezvoltare Economică (OCDE), două dintre cele mai reprezentative instituţii de interes general.

Consiliul Europei, în recomandarea nr. 1296/1996 cu privire la Carta Europei, defineşte spaţiul rural ca"*o zonă interioară sau de coastă (un teren continental sau litoral) reprezentată de teritorii cu sate şi oraşe mici, în care cea mai mare parte a terenurilor sunt utilizate pentru: agricultură, silvicultură, acvacultură şi pescuit; activităţi economice şi culturale ale localnicilor (artizanat, industrie, servicii etc.); amenajarea de zone neurbane de distracţii (inclusiv rezervaţii naturale) şi alte utilizări (cu excepţia celor de locuit).*

Organizaţia pentru Cooperare şi Dezvoltare Economică (OCDE) în schimb, foloseşte un singur criteriu în acest sens, respectiv numărul de locuitori pe kilometru pătrat. Astfel, sunt considerate aşezări rurale si alcătuiesc spaţiul rural doar acele localităţi în care densitatea populaţiei nu depăşeşte 150 de locuitori/ km2.

În decursul ultimelor decenii, ţările Uniunii Europene au utilizat definiţii diferite ale spaţiilor rural/urban. Fiind vorba însă de o structură comună, care reuneşte un număr considerabil de ţări, s-a simţit, cu timpul, nevoia de a uniformiza criteriile de definire a ruralului şi de a stabili o metodologie comună cât mai adecvată pentru definirea acestuia. Una dintre motivaţiile principale pentru un astfel de demers a fost nevoia creării unor colecţii de date comune şi uniforme, care să constituie baza pentru toate rapoartele şi publicaţiile Comisiei Europene.

În consecinţă, în anul 2010, Uniunea Europeană a adoptat o tipologie revizuită a zonelor urbane/rurale, care stabileşte 3 categorii de regiuni: regiuni predominant rurale, regiuni intermediare şi regiuni predominant urbane. În elaborarea acestei metodologii s-a pornit de la o variantă modificată a tipologiei OECD, utilizată anterior de către Comisia Europeană. Principalele

elemente avute în vedere sunt densitatea populației și prezența unor centre urbane mari (inclusiv ponderea acestora în populația totală a regiunii).

România nu a adoptat încă această tipologie, având în continuare propria metodologie de definire a spațiului rural. Astfel, pentru PNDR 2014-2020 se va menține definiția utilizată în perioada de programare 2007-2013.

Teritoriul României este împărțit din punct de vedere administrativ în sate, comune, orașe, municipii și județe. Dintre acestea satul și comuna sunt specifice spațiului rural. Satul este cea mai mică unitate teritorială, având caracteristicile așezărilor de tip rural. Comuna este unitatea administrativ-teritorială care cuprinde populația rurală unită prin comunitate de interese și tradiții, fiind alcătuită din unul sau mai multe sate (din care unul este reședință de comună).

Relevante în definirea spațiului rural sunt următoarele documente legislative:

- Legea nr. 350 din 6 iulie 2001 privind amenajarea teritoriului și urbanismul;
- Legea nr. 351/2001 privind aprobarea Planului de amenajare a teritoriului național - Secțiunea a IV-a Rețeaua de localități, cu completările ulterioare;
- Legea nr. 100/2007 pentru modificarea și completarea Legii nr. 351/2001 privind aprobarea Planului de amenajare a teritoriului național - Secțiunea a IV-a - Rețeaua de localități;
- Legea 106/2010 pentru modificarea si completarea Legii nr. 351/2001 privind aprobarea Planului de amenajare a teritoriului național — Secțiunea a IV-a — Rețeaua de localități;
- Legea nr. 264/2011 pentru modificarea art. 1 alin. (2) din Legea administrației publice locale nr. 215/2001 și pentru modificarea art. 7 alin. (1) din Legea nr. 351/2001 privind aprobarea Planului de amenajare a teritoriului național - Secțiunea a IV-a - Rețeaua de localități;
- Ordinul ministrului agriculturii, pădurilor și dezvoltării rurale, al ministrului administrației și internelor și al ministrului integrării europene nr. 173/160/93/2004 privind definirea și caracterizarea noțiunii de spațiu rural (abrogat prin Ordinul 143/610 din martie 2005)
- Ordinul 143/610 din martie 2005 privind definirea și caracterizarea spațiului rural.

Astfel, conform prevederilor legislative, spațiul rural românesc este alcătuit din *zonele aparținând comunelor, precum și zonele periurbane ale orașelor sau municipiilor, în care se desfășoară, cu respectarea prevederilor legislației în vigoare, activități încadrate în următoarele domenii economice:*

a) producție agricolă vegetală și/sau zootehnică, silvică, de pescuit și acvacultură;

b) procesarea industrială a produselor agricole, silvice, piscicole și de acvacultură, precum si activități meșteșugărești, artizanale și de mică industrie.

La acestea, conform unei noi propuneri legislative adoptate de Camera Deputaților, s-ar mai adăuga și satele componente ale orașelor sub 25.000 de locuitori. Aceasta propunere legislativa ar permite administrațiilor publice locale din orașele mici si mijlocii sa acceseze și utilizeze fondurile europene destinate dezvoltării rurale, așa cum ar fi și normal, în condițiile în care satele aparținătoare au acelaşi grad de dezvoltare si acelaşi statut ca satele din comune.

Din punct de vedere administrativ, spațiul rural românesc cuprinde 2861 de comune care înglobează 12.957 de sate. Ținând cont de modificările survenite în ultimii ani în organizarea administrativ-teritorială la nivelul de bază al UAT, respectiv: reorganizarea comunelor, schimbări de denumire, trecerea în mediul urban a unor localități, în prezent, tabloul comunelor din România se prezintă astfel:

ÎMPĂRŢIREA TERITORIAL - ADMINISTRATIVĂ A ROMÂNIEI

Judeţ	**Municipii**	**Oraşe**	**Comune**
Alba	4	7	67
Arad	1	9	68
Argeş	3	4	95
Bacău	3	5	85
Bihor	4	6	91
Bistriţa Năsăud	1	3	58
Botoşani	2	5	71
Braşov	4	6	48

Brăila	1	3	40
Buzău	2	3	82
Caraş Severin	2	6	69
Călăraşi	2	3	50
Cluj	5	1	75
Constanţa	3	9	58
Covasna	2	3	40
Dâmboviţa	2	5	82
Dolj	3	4	104
Galaţi	2	2	61
Giurgiu	1	2	51
Gorj	2	7	61
Harghita	4	5	58
Hunedoara	7	7	55
Ialomiţa	3	4	59
Iaşi	2	3	93
Ilfov	-	8	32
Maramureş	2	11	63
Mehedinţi	2	3	61
Mureş	4	7	91
Neamţ	2	3	78
Olt	2	6	104
Prahova	2	12	90
Satu Mare	2	4	59
Sălaj	1	3	57
Sibiu	2	9	53
Suceava	5	11	98
Teleorman	3	2	92

Timiş	2	8	89
Tulcea	1	4	46
Vaslui	3	2	81
Vâlcea	2	9	78
Vrancea	2	3	68
Bucureşti	1	-	-

Sursa : INS

2. Definirea conceptului de potenţial socio-economic al zonelor rurale în contextul scopului precizat

În ultimii ani preocupările pentru a realiza o dezvoltare economică şi socială echilibrată în profil teritorial s-au extins. Această tendinţă s-a impus, în primul rând, datorită rolului important pe care dezvoltarea economică la nivel local îl are în utilizarea eficientă a resurselor existente. Dezvoltarea infrastructurii şi a serviciilor locale de bază în zonele rurale reprezintă elemente esenţiale în cadrul oricărui efort de a valorifica potenţialul de creştere şi de a promova durabilitatea zonelor rurale. De fapt, crearea de infrastructură reprezintă primul pas în cadrul procesului de dezvoltare locală, în ideea că accesul la utilităţi, bunuri şi/sau servicii creşte atractivitatea zonei, deci acţionează ca un „magnet" pentru potenţialii investitori.

Între infrastructura unei zone şi dezvoltarea sa economică există o relaţie de reciprocitate. Potenţialul de dezvoltare a unei zone este cu atât mai mare cu cât infrastructura este mai dezvoltată. De asemenea, creşterea economică exercită o presiune asupra infrastructurii existente şi determină o nevoie mai accentuată de dezvoltare a acesteia. Astfel, construirea şi întreţinerea infrastructurii au un efect multiplicator ce creează numeroase locuri de muncă şi impulsionează dezvoltarea economică.

Pornind de la premisa caracterului multidimensional al dezvoltării rurale şi a specificităţii sale locale a fost ales un set de indicatori relevanţi care pun în valoare şi definesc cel mai bine potenţialul socio-economic. Aceşti indicatori reprezintă, în cadrul prezentului studiu, instrumentul pentru descrierea şi evaluarea potenţialului socio-economic al comunităţilor

rurale. Astfel, în selectarea indicatorilor relevanţi pentru demersul nostru vor fi analizaţi cei care furnizează informaţii despre activităţile economice, populaţie, teritoriu şi resurse naturale.

3. Modelul teoretic de analiză

În elaborarea modelului teoretic de analiză a potenţialului socio-economic al zonelor rurale s-au avut în vedere următoarele criterii de analiză: Potenţial endogen, Factori de mediu, Capital uman, Echipare tehnico-edilitară. Aceste criterii se influenţează reciproc şi sunt operaţionalizate prin intermediul unui set de 25 de indicatori, respective:

Criteriu 1 – Potenţial endogen	
1	Număr de locuitori
2	Suprafaţa agricolă
3	Număr animale exprimate în UVM
4	Suprafaţa forestieră
5	Patrimoniul cultural
Criteriu 2 – Caracteristici fizico-geografice	
1	Altitudinea medie
2	Densitatea fragmentarii (ape curgătoare)
3	Suprafaţă situri de importanţă comunitară
4	Ponderea suprafeţei forestiere în suprafaţa UAT
Criteriu 3 –Capital uman	
1	Densitatea populaţiei
2	Ponderea persoanelor cu vârsta între 15-64 ani în total populaţie
3	Ponderea populaţiei cu studii medii (liceu +profesional) în total populaţie rezidentă de 10 ani şi peste
4	Număr medici la 1000 de locuitori
5	Număr cadre didactice la 100 de elevi
6	Ponderea populaţiei care utilizează internetul în total populaţie cu vârsta peste 6 ani
Criteriu 4 – Activităţi economice	
1	Număr agenţi economici (IMM, PFA si AF) la 1000 locuitori

2	Număr angajaţi în IMM, AF şi PFA la 1000 loc
3	Număr unităţi de cazare
4	Număr de sosiri în unităţi turistice
5	Ponderea exploataţiilor cu dimensiuni de peste 5 ha în total exploataţii
6	Ponderea populaţiei ocupate în sectoarele secundar şi terţiar în total populaţie ocupată
Criteriu 5 – Echiparea tehnico - edilitara	
1	Ponderea locuinţelor alimentate cu apă din reţeaua publică în total locuinţe convenţionale
2	Ponderea locuinţelor racordate la canalizare în total locuinţe
3	Ponderea locuinţelor racordate la reţeaua de gaze în total locuinţe convenţionale
4	Densitatea reţelei de drumuri publice

Indicatorii au fost aleşi în funcţie de:

- disponibilitate (unii indicatori consideraţi mai potriviţi nefiind disponibili la nivel local);
- compatibilitatea cu alţi indicatori care descriu potenţialul de dezvoltare socio-economică general acceptaţi;
- relevanţa în definirea potenţialului de dezvoltare socio-economică a zonelor rurale.

Datele primare au fost furnizate de Institutul Naţional de Statistică.

La nivel de criteriu, indicatorii sunt repartizaţi astfel:

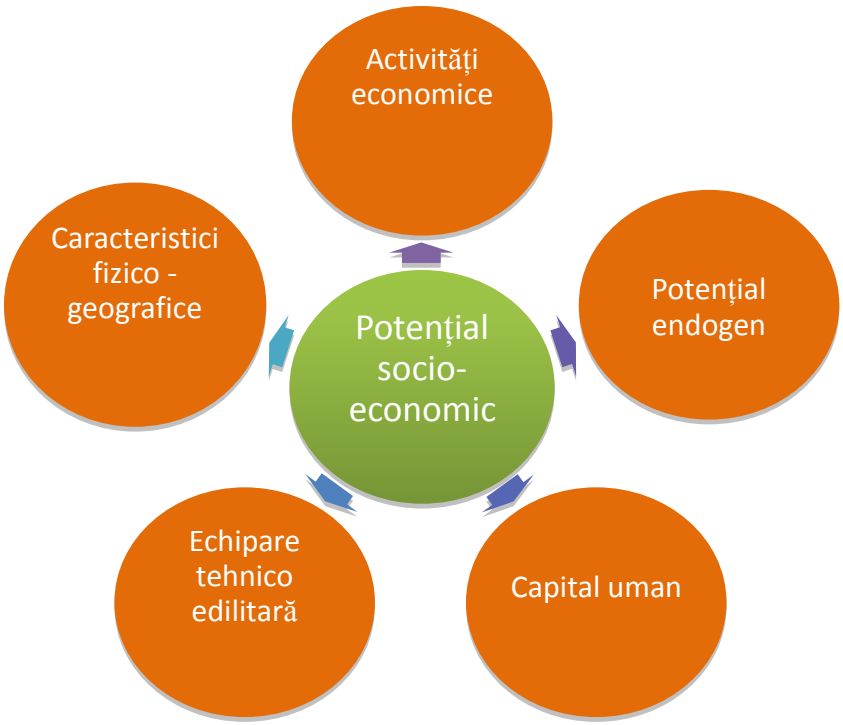

Fig. 1 Criteriile care definesc potenţialul de dezvoltare socio-economică a zonelor rurale

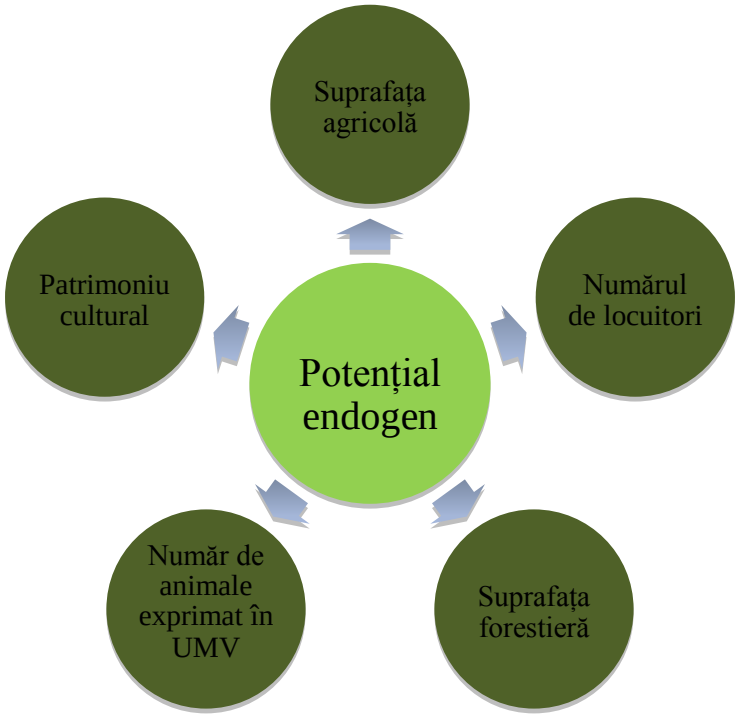

Fig. 2 Indicatorii din componenţa criteriului Potenţial endogen

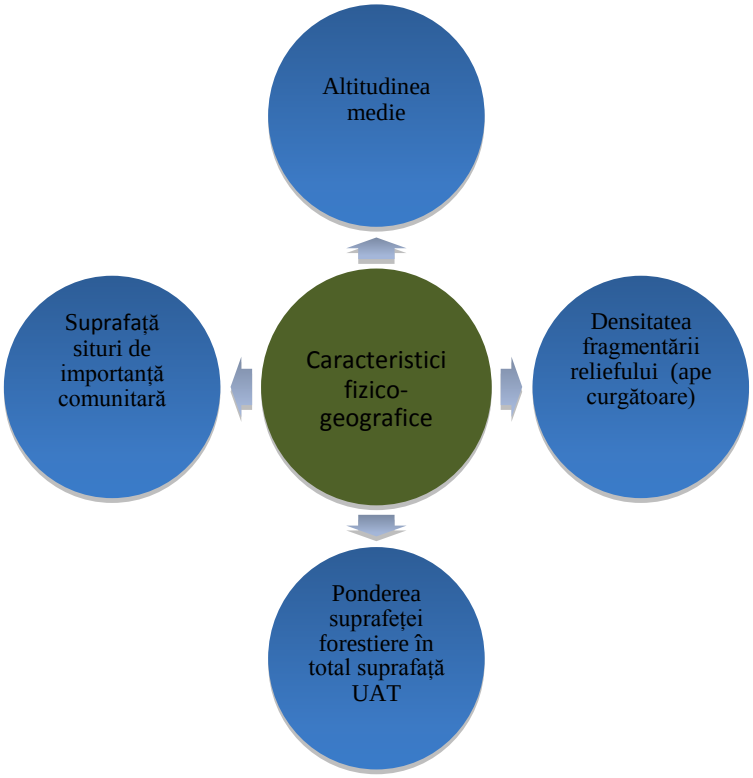

Fig. 3 Indicatorii din componența criteriului Caracteristici fizico-geografice

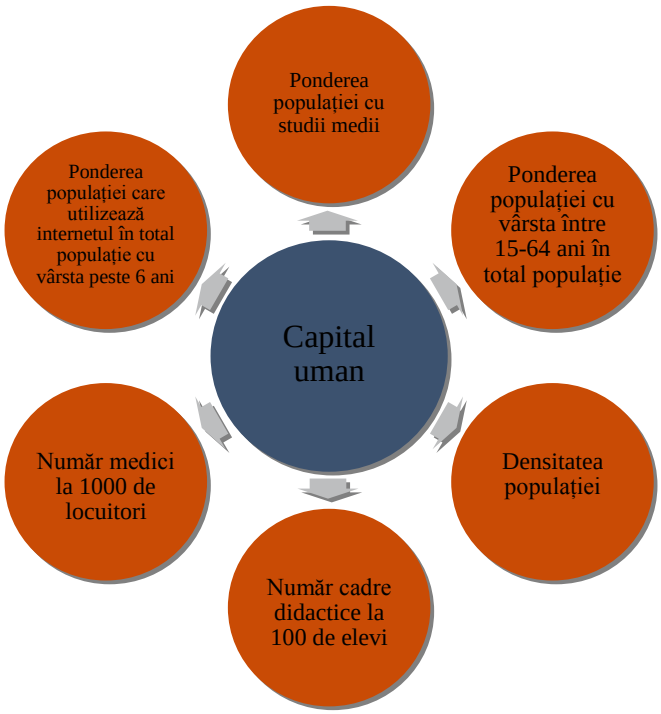

Fig. 4 Indicatorii din componența criteriului Capital uman

Fig. 5

Indicatorii din componența criteriului Activități economice

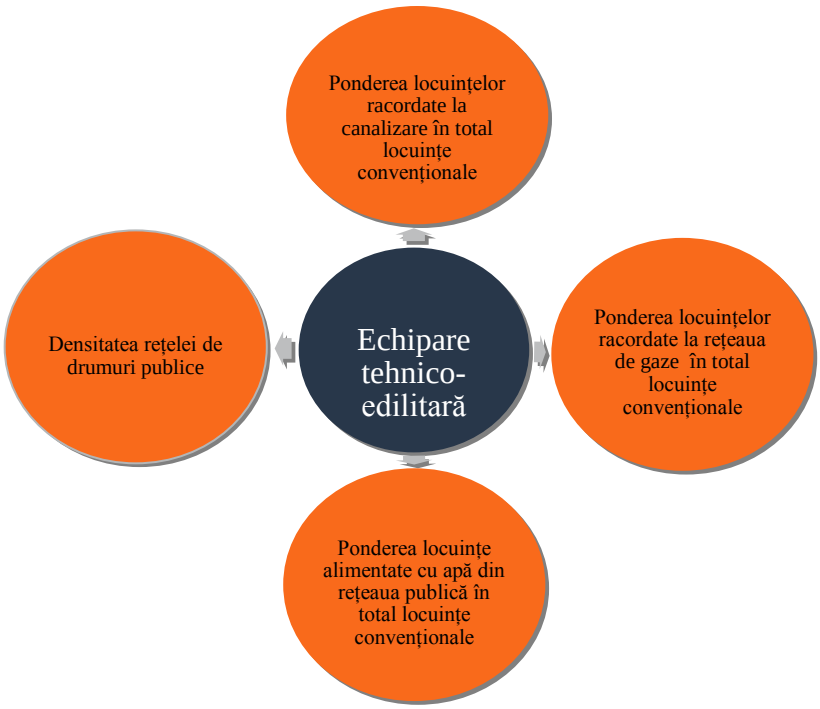

Fig. 6 Indicatorii din componența criteriului Echipare tehnico-edilitară

Punctul de plecare în stabilirea potenţialului socio-economic al unei comune îl reprezintă analiza potenţialului endogen care ţine seama de valoarea intrinsecă a elementelor proprii unei localităţi. Stimularea potenţialului endogen la nivelul comunelor pentru o valorificare superioară a avantajelor specifice locale va determina pe termen mediu şi lung creştere economică. În contextul obiectivului studiului, potenţialul endogen este analizat prin prisma a patru indicatori: numărul de locuitori, potenţialul cultural, potenţialul agricol şi potenţialul forestier.

- Numărul de locuitori – indicatorul constituie expresia cea mai sintetică a potenţialului uman de care dispune fiecare comună. Prin intermediul său poate fi realizată o analiză generală şi o caracterizare cantitativă a populaţiei locale. Indicatorul este cu atât mai important cu cât locuitorii unei comune au o dublă calitate, de consumatori şi de reprezentanţi ai forţei de muncă (unul dintre cei mai importanţi factori de producţie). Din perspectiva forţei de muncă disponibilă, cunoaşterea dimensiunii bazinului de recrutare constituie unul din elementele de bază în stabilirea potenţialului socio-economic endogen;
- Suprafaţa agricolă – reprezintă o resursă strategică care analizată din punct de vedere cantitativ poate determina specificitatea unei localităţi din punct de vedere al activităţilor economice desfăşurate şi, de asemenea, poate constitui element de orientare în strategia de dezvoltare a zonelor rurale;
- Număr animale exprimate în UVM – indicatorul exprimă parţial potenţialul agricol al unei comune şi este esenţial pentru evaluarea potenţialului de dezvoltare a zonelor rurale. Creşterea animalelor este considerată o activitate tradiţională reprezentativă pentru spaţiul rural care contribuie semnificativ la economia locală;
- Suprafaţa forestieră – oferă informaţii despre potenţialul forestier la nivel de comună. Exploatările forestiere au o contribuţie importantă în economia rurală în special prin volumul de masă lemnoasă exploatată dar şi prin alte elemente specifice (fondul cinegetic, fructe de pădure, etc.). În stabilirea potenţialului de dezvoltare socio-economică, indicatorul are relevanţă în special în estimarea posibilităţilor de diversificare a economiei locale.
- Patrimoniul cultural – este definit în cazul prezentului studiu prin biblioteci, muzee şi colecţii publice. Patrimoniul cultural reprezintă o importantă resursă de dezvoltare locală, deoarece, pe lângă valoarea sa intrinsecă, amplifică şi completează, în anumite cazuri, potenţialul turistic, crescând atractivitatea teritoriilor.

Analiza *caracteristicilor fizico-geografice* ale teritoriilor rurale are ca scop atât evidenţierea factorilor naturali care favorizează dezvoltarea cât şi a celor care o restricţionează. Caracteristicile fizico-geografice determină locul şi modul de dispunere a aşezărilor umane, dar şi tipul de activităţi economice ce pot fi practicate în funcţie de resursele existente şi accesul la ele.

- Altitudinea medie a terenului localităţii – este un indicator cu caracter sintetic care oferă informaţii cu privire la caracteristicile fizice ale terenurilor. De asemenea, este un factor generator de handicapuri naturale, care diminuează posibilităţile de dezvoltare economică în cazul anumitor trepte de relief, în special în zonele montane. Acest dezavantaj, pentru zonele de munte, poate fi compensat prin potenţialul mare de turism, având în vedere că aceste zone sunt deţinătoare a unor valori de patrimoniu natural şi cultural valoros şi sunt, de asemenea, datorită izolării în decursul timpului, păstrătoare ale valorilor şi tradiţiilor româneşti;
- Densitatea fragmentării reliefului (lungimea totală a reţelei hidrologice) – influenţează în mod direct dezvoltarea activităţilor antropice şi extinderea acestora. De acest indicator depind, într-o măsura mai mare sau mai mică, realizarea investiţiilor de infrastructură, amenajarea terenurilor agricole, exploatarea şi valorificarea fondului silvic şi chiar realizarea de construcţii în scopuri economice. Astfel, o suprafaţă cu un indice mai mare al fragmentării va induce restrictivitate pentru dezvoltarea căilor de comunicaţie şi implicit a dezvoltării economice în general.
- Suprafaţă situri de importanţă comunitară – siturile comunitare fac parte din patrimoniul natural şi contribuie semnificativ la conservarea şi protecţia unor specii şi habitate de interes comunitar. Procesul de dezvoltarea economică este condiţionat într-o anumită măsură de necesitatea conservării acestora. Asigurarea unei interacţiuni armonioase a omului cu natura, prin promovarea păstrării folosinţelor tradiţionale ale terenurilor, respectiv prin încurajarea şi consolidarea activităţilor, practicilor şi culturii tradiţionale ale populaţiei locale reprezintă obiective în vederea realizării unei dezvoltări durabile. De asemenea, protejarea diversităţii habitatelor şi a peisajului contribuie la sporirea potenţialului turistic, prin crearea unei oferte turistice cu posibilităţi nenumărate de recreere şi odihnă.

- Ponderea suprafeţei forestiere în suprafaţa UAT - oferă o imagine generală privind gradul de împădurire al teritoriilor rurale. Suprafaţa forestieră cuprinde totalitatea suprafeţelor pădurilor, terenurilor destinate împăduririi, a celor care servesc nevoilor de cultură, producţie şi administrare forestieră. Pădurea are nu doar un rol economic, ci şi un important rol social şi de protecţie a mediului. Ea contribuie în mod substanţial la conservarea biodiversităţii, a climatului local şi regional, a apelor şi solului şi nu în ultimul rând a aerului.

Criteriul *Capital uman* este cel mai bine caracterizat prin prisma indicatorilor specifici potenţialului uman şi ai accesului la serviciile de bază.

Capitalul uman este cea mai importantă resursă a societăţii şi reprezintă un factor cu influenţă definitorie în procesul de dezvoltare economică a unui teritoriu. Populaţia reprezintă concomitent factor de acţiune, factor de consum şi beneficiar al dezvoltării. De aceea, în analiza acestui criteriu, vor fi avute în vedere atât aspecte cantitative cât şi calitative, structurale.

- Densitatea populaţiei – indicatorul este expresia răspândirii populaţiei în teritoriu şi arată gradul sau intensitatea populării acestuia. Desfăşurarea vieţii sociale şi economice într-un teritoriu este condiţionată de atingerea unui prag minim care să permită crearea şi funcţionarea normală a unei comunităţi. Indicatorul permite în primul rând identificarea zonelor de concentrare a populaţie şi influenţează în mare măsură procesul de dezvoltare atât la nivel macroeconomic cât şi în profil teritorial. De aceea analiza sa prezintă interes nu numai din punct de vedere demografic, ci şi social-economic, deoarece poate constitui, spre exemplu, un punct de plecare în definirea unor posibile pieţe sau în stabilirea caracteristicilor forţei de muncă disponibilă (atunci când este analizat împreună cu alţi indicatori specifici).
- Ponderea populaţiei cu vârstă 15-64 ani în total populaţie comună – structura pe categorii de vârstă este unul dintre indicatorii calitativi cei mai relevanţi în analiza stării populaţiei, în funcţie de care pot fi determinate şi/sau analizate fenomene precum tendinţa de îmbătrânire a populaţiei, capacitatea de regenerare, pe scurt, tendinţele sale reale de modificare în timp. În cazul prezentului studiu cea mai relevantă este analiza populaţiei cu vârsta între 15-64 de ani. Persoanele cuprinse în această categorie alcătuiesc în fapt,

populaţia activă, în vârstă de muncă, care sprijină în mod direct dezvoltarea economică. Ele nu au doar calitatea de consumatori ci şi de reprezentanţi ai forţei de muncă.

- Ponderea populaţiei cu studii medii în total populaţie – nivelul de educaţie reflectă capacitatea persoanelor de a desfăşura anumite activităţi prezintă importanţă deoarece persoanele cu un grad mai mare de educaţie sunt predispuse să-şi găsească un loc de muncă adecvat pregătirii lor. În măsura în care aceste oportunităţi de muncă sunt disponibile în mediul în care trăiesc, aceştia vor contribui la dezvoltarea economică a zonei respective;
- Număr de cadre didactice la 100 de elevi – reflectă, în mod direct, accesibilitatea populaţiei la educaţie, iar indirect calitatea actului didactic (când este analizat împreună cu alţi indicatori specifici). Din perspectiva potenţialului de dezvoltare socio-economice, asigurarea unei educaţii incluzive, de calitate, pentru copii din mediul rural, va avea efecte asupra calităţii forţei de muncă viitoare. O educaţie precară, care nu se finalizează cu dezvoltarea de competenţe, reprezintă o ameninţare pentru competitivitatea pe termen mediu şi afectează capacitatea de inserţie a unei mari părţi din forţa de muncă. Mai mult existenţa unei discrepanţe între calificări şi abilităţi este considerată una dintre principalele obstacole în calea dezvoltării economice.
- Număr de medici la 1000 de locuitori – indicatorul este relevant pentru aprecierea cantitativă a infrastructurii medicale şi exprimă accesibilitatea populaţiei rurale la asistenţă medicală calificată. Gradul de acces al persoanelor la serviciile medicale are implicaţii directe asupra stării generale de sănătate a populaţiei. Starea de sănătate şi capacităţile fizice şi psihice sunt atribute în funcţie de care se stabileşte dacă o persoană este aptă sau nu pentru prestarea unei anumite munci. În contextul dezvoltării socio-economice, indicatorul nu este însă privit doar din perspectiva nivelului de trai, ci şi a implicaţiilor pe care le are asupra calităţii forţei de muncă, deoarece o populaţie sănătoasă înseamnă o forţă de muncă sănătoasă, care poate să contribuie activ la dezvoltarea zonei.
- Ponderea populaţiei care utilizează internetul din total populaţie cu vârsta de peste 6 ani – indicatorul exprimă interesului manifestat de populaţia rurală în accesarea de informaţii şi cunoştinţe. Un nivel ridicat al indicatorului reflectă un grad mare de deschidere a populaţie către nou dar şi existenţa abilităţilor necesare pentru utilizarea

acestui mijloc modern de informare, ambele extrem de utile în desfăşurarea anumitor activităţi.

Şansele de revitalizare a zonelor rurale sunt evaluate în prezent, nu doar în raport cu potenţialul de dezvoltare agricolă/silvică, ci şi cu potenţialul de diversificare a activităţilor economice. Fără a minimiza importanţa agricolului, una din premizele unei dezvoltări economice sănătoase a zonelor rurale o constituie o bună reprezentare a activităţilor neagricole care pot reprezenta soluţia ideală în special pentru forţa de muncă care nu doreşte practicarea de activităţi agricole. De regulă acestea presupun o calificare superioară a forţei de muncă şi implicit obţinerea unor venituri mai mari şi mai sigure. În acelaşi timp, diversificarea portofoliului de profesii neagricole, prin dezvoltarea şi consolidarea sectoarelor industrial şi de servicii, sporesc şansele de practicare a unei agriculturi superioare din punct de vedere al randamentelor şi al calităţii producţiei.

Analiza *potenţialului de diversificare a activităţilor economice* se concentrează pe surprinderea tendinţelor existente în dezvoltarea economică din localităţile rurale.

- Număr agenţi economici (IMM, AF, PFA) la 1000 de locuitori - indicatorul exprimă, din perspectivă demografică, densitatea agenţilor economici la nivelul unităţilor administrativ-teritoriale. Prin prisma acestora sunt evidenţiate aspecte cu privire la baza antreprenorială, nivelul de dezvoltare economică şi modul în care economia locală răspunde la cererea de consum a populaţiei rezidente;
- Număr angajaţi în IMM, PFA şi AF la 1000 de locuitori - indicatorul reflectă, sub aspect cantitativ, capacitatea agenţilor economici de a furniza locuri de muncă.
- Ponderea populaţiei ocupate în sectoarele terţiar şi secundar (cumulate) în total populaţie ocupată – este expresia capacităţii de diversificare a activităţilor economice şi implicit de obţinere de venituri relativ ridicate; o slabă reprezentare a sectoarelor industrial şi de servicii poate fi asociată unui grad scăzut de independenţă în ceea ce priveşte asigurarea bunurilor şi serviciilor necesare populaţiei. În prezent, majoritatea localităţilor rurale continuă să depindă în mare măsură de centrele urbane din proximitate pentru furnizarea şi accesarea acestora. Din perspectiva dezvoltării economice, deşi existenţa unei economii locale bazate strict pe agricultură poate constitui o oportunitate, o economie în care s-au manifestat deja tendinţe de diversificare şi

consolidare este mai atractivă din punctul de vedere a investitorilor şi are un potenţial mai ridicat de creştere.

- Număr de unităţi de cazare - indicatorul arată numărul de structuri de primire turistică, care alături de infrastructura specifică şi fondul turistic, alcătuiesc oferta reală turistică. Existenţa unităţilor de cazare semnalează prezenţa activităţilor turistice şi relevă un anume grad de dezvoltare a sectorului în zonă. Indicatorul are o relevanţă deosebită mai ales în cazul comunelor de munte sau a celor situate în zone cu potenţial ridicat, unde turismul este o componentă importantă a economiei locale. Corelat cu numărul de sosiri, indicatorul arată şi mai bine gradul de atractivitate turistică al zonei.
- Număr sosiri – localităţile dezvoltate din punct de vedere turistic sunt puternic tranzitate, fapt care se reflectă în numărul mare de sosiri în unităţile de cazare. Astfel, acest indicator reprezintă un barometru a intensităţii activităţilor turistice din zonă şi implicit al potenţialului de dezvoltare.

- Ponderea exploataţiilor agricole cu dimensiuni peste 5 ha în total exploataţii - reprezintă segmentul clasei de mijloc din agricultură românească, iar pentru PNDR este importantă stimularea lor. Exploataţiile sub această dimensiune, în general, nu generează venituri care să fie potenţial investite, iar viabilitatea lor ca parteneri comerciali pare să fie limitată din această cauză. De asemenea, sunt lipsite de mijloace de producţie şi resurse băneşti, ceea ce le face vulnerabile la presiunile pieţei şi le oferă şanse reduse de a se capitaliza şi moderniza.

Infrastructura constituie un element de bază în asigurarea condiţiilor necesare pentru un trai decent dar şi pentru dezvoltarea economică a comunităţile rurale. Infrastructură neadecvată este unul din elementele principale care contribuie la menţinerea decalajului accentuat dintre zonele rurale şi urbane şi reprezintă o piedică în calea procesului de dezvoltare socio-economică. Pentru surprinderea aspectelor legate de infrastructura de bază a localităţilor s-au utilizat următorii indicatorii:

- Densitatea reţelei de drumuri publice – este un indicator de măsurare a accesabilităţii. Dezvoltarea economică a unei zone este puternic condiţionată de existenţa unei reţele de drumuri care să asigure un minim de mobilitate a populaţiei şi a resurselor, respectiv care să asigure legătura cu mediul exterior localităţii.

- Ponderea locuinţelor alimentate cu apă din reţeaua publică din total locuinţe – accesul la apă reprezintă o cerinţă obligatorie atât pentru asigurarea unor condiţii minime de igienă a populaţiei cât şi pentru desfăşurarea activităţilor economice. Sistemele centralizate de alimentare cu apă prezintă garanţia unor debite constante şi a unei calităţi corespunzătoare a apei furnizate, fiind preferate în faţa celor proprii. Astfel, existenţa unei reţele publice de alimentare cu apă la nivel de comună reprezintă un avantaj, în special din perspectiva potenţialilor investitori şi contribuie la creşterea potenţialului de dezvoltare a acesteia;
- Ponderea locuinţelor racordate la canalizare în total locuinţe comună – realizarea sistemelor de canalizare constituie un atu în dezvoltarea viitoare a zonelor rurale şi reprezintă o cerinţă majoră atât pentru satisfacerea nevoilor populaţiei cât şi din perspectiva asigurării protecţiei mediului;
- Ponderea locuinţelor racordate la reţeaua de gaze - indicatorul este relevant deoarece arată, din perspectiva accesului la serviciile de bază, nivelul de dezvoltare şi civilizaţie al populaţiei. De asemenea, existenţa posibilităţii de racordare la sistemul de alimentare cu gaze, creşte şansele zonei de a atrage investitori.

4. Configurarea comunelor în GIS şi distribuţia lor în funcţie de fiecare indicator selectat

A. Potenţial endogen

1. Numărul de locuitori

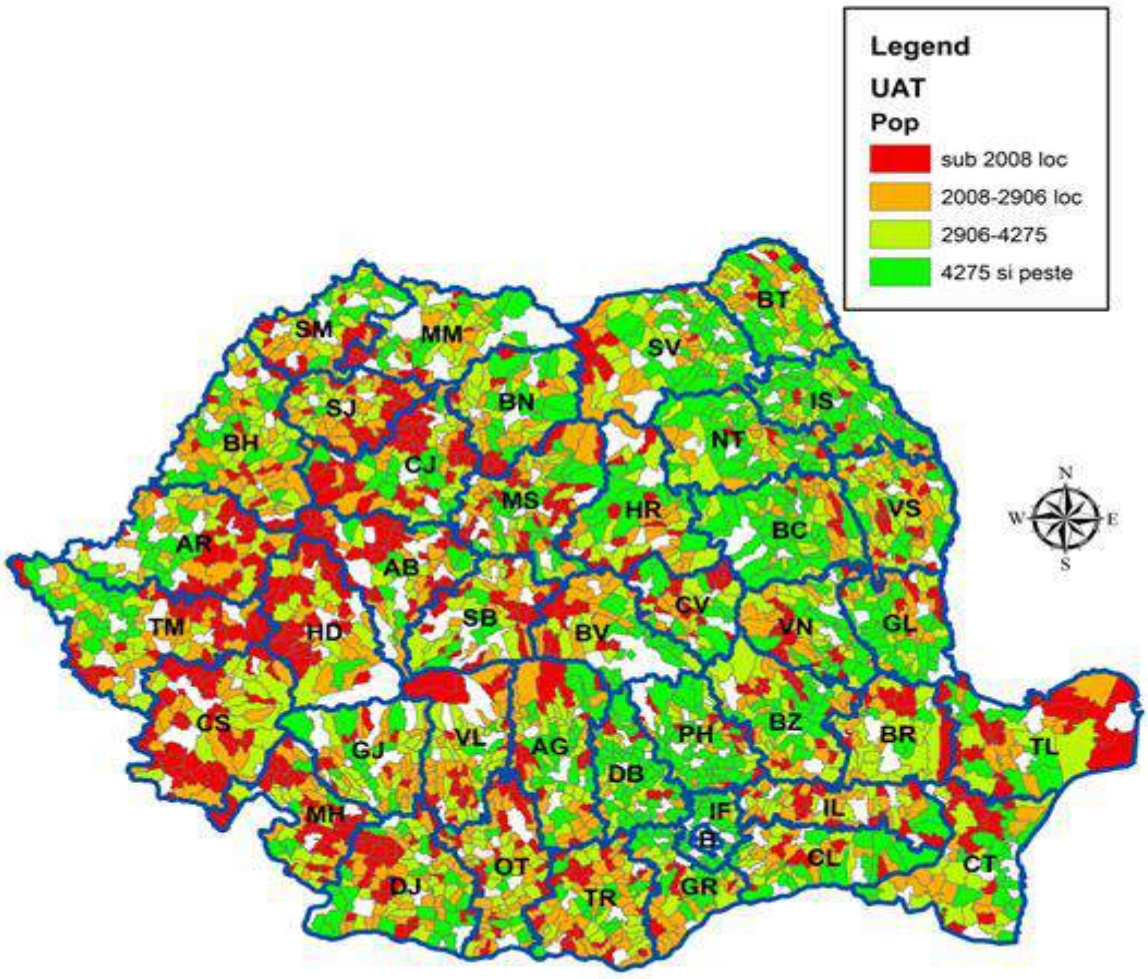

Comunele cu cea mai mică populaţie se situează în zona munţilor Apuseni, în judeţul Suceava, precum şi în Delta Dunării. Această distribuţie este în strânsă legătură cu activitatea economică asociată zonei respective.

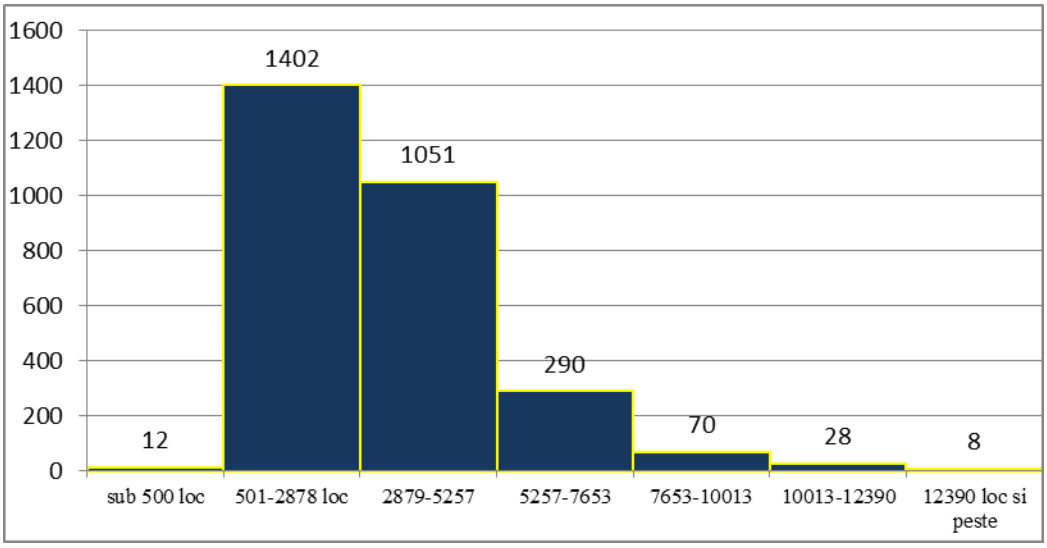

Fig. 7 Distribuția comunelor în funcție de numărul de locuitori

Din distribuţia comunelor în funcţie de numărul de locuitori se observă că majoritatea comunelor din România au o populaţie cuprinsă în intervalele 500 - 2878 de locuitori (49%) şi 2879 – 5257 de locuitori (37%).

2. Suprafaţa agricolă

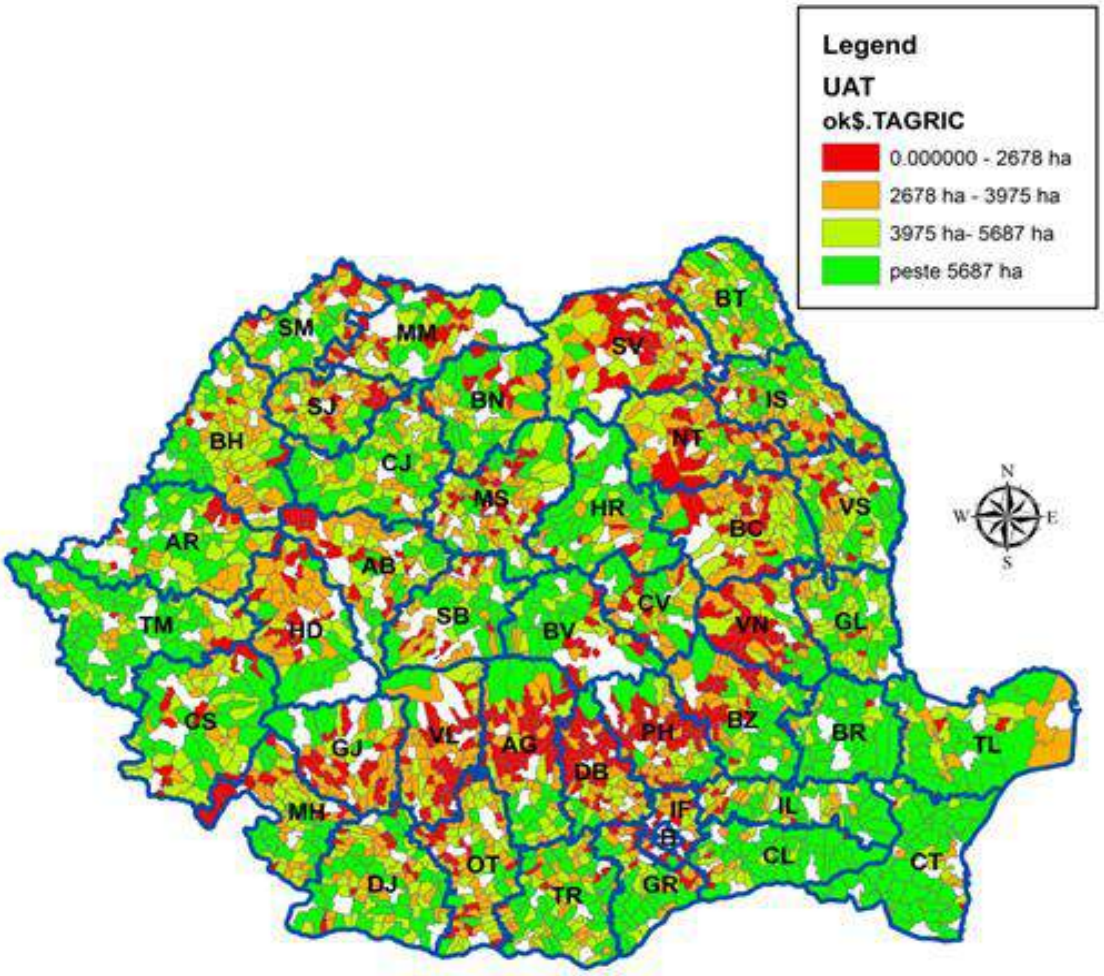

Repartizarea suprafeţelor agricole este puternic condiţionată de distribuţia formelor de relief. Astfel, comunele cu cele mai extinse suprafeţe agricole sunt cele din zona de câmpie şi de deal, unde topografia şi gradul scăzut de fragmentare înlesnesc desfăşurarea de activităţi agricole. La popul opus se află judeţele din zona arcului carpatic, care înregistrează cele mai scăzute valori ale indicatorului.

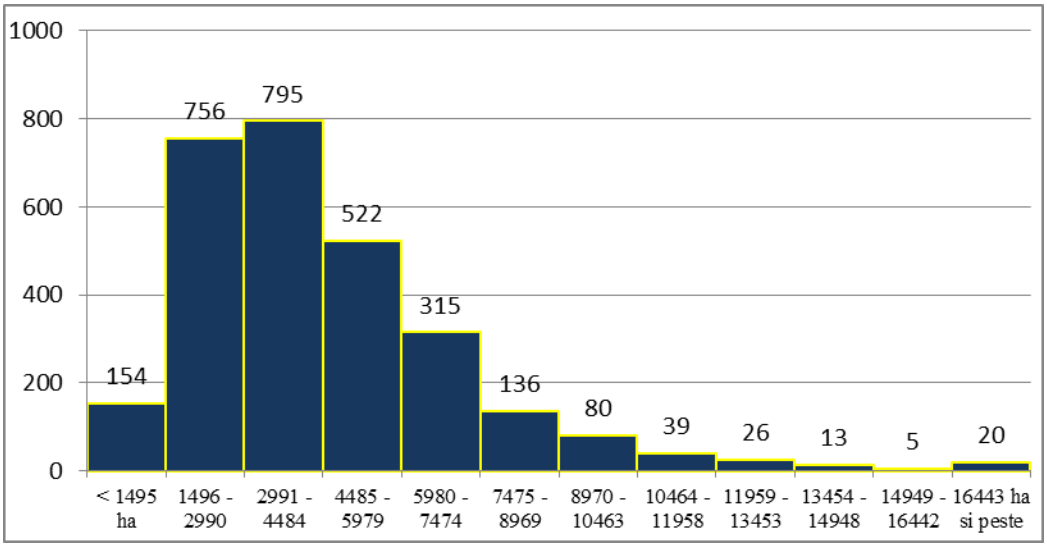

Fig. 8 Distribuția comunelor în funcție de suprafața agricolă

Din graficul anterior se poate observa o tendinţă de concentrare a comunelor înspre limita inferioară. Aproape 80% din comune au suprafeţe agricole sub 6000 de ha. La extrema superioară, la o diferenţă semnificativă faţă de majoritate, se regăsesc un număr de 20 de comune, ale căror suprafeţe agricole depăşesc 16.400 de ha.

3. Numărul de animale exprimat în UVM

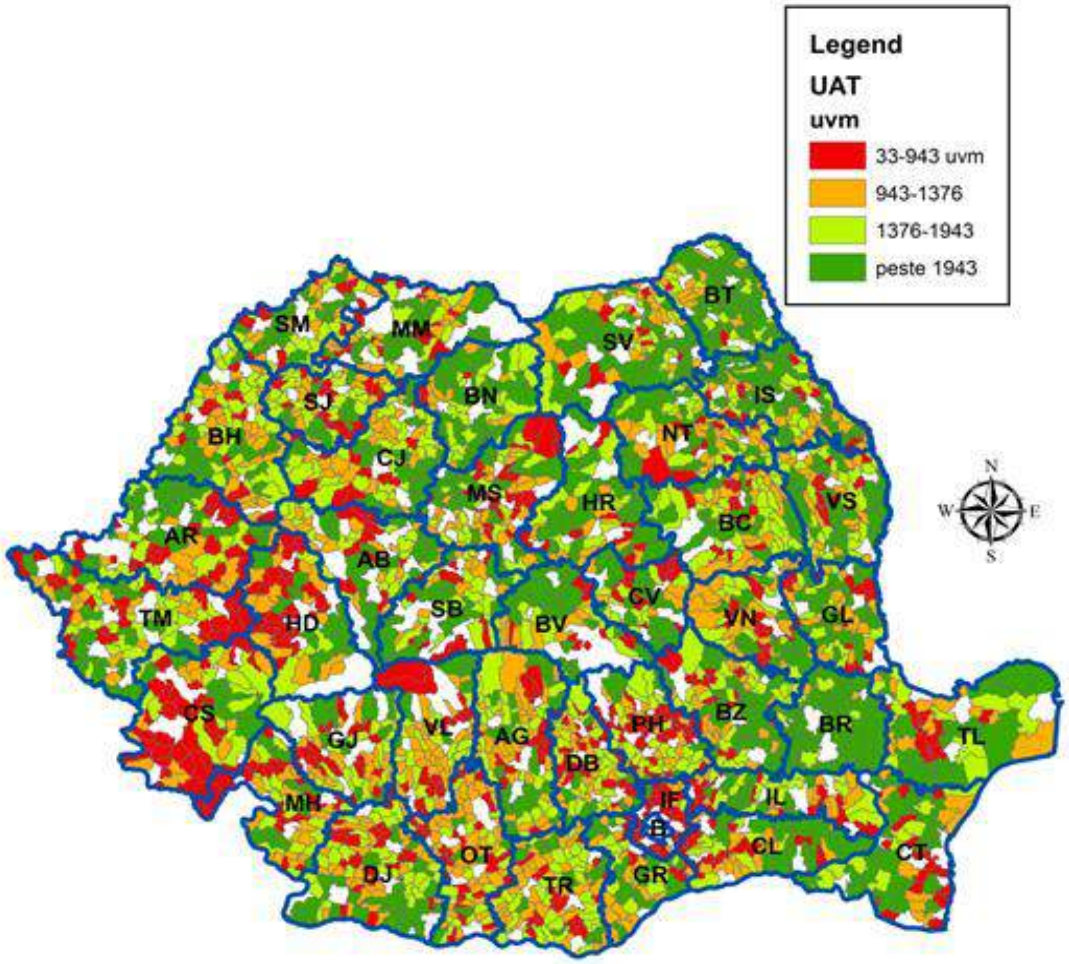

Cel mai bine reprezentate în raport cu acest indicator sunt comunele din partea de nord şi est a ţării, unde creşterea animalelor este o activitate tradiţională. Reprezentative în acest sens sunt judeţele Suceava, Botoşani, Bistriţa şi Brăila unde în majoritatea comunelor înregistrează valori ale indicatorului peste 1943 UVM. În zonele unde frecvenţa centrelor urbane dezvoltate este mai mare şi gradul de industrializare mai ridicat, valorile indicatorul sunt mai scăzute.

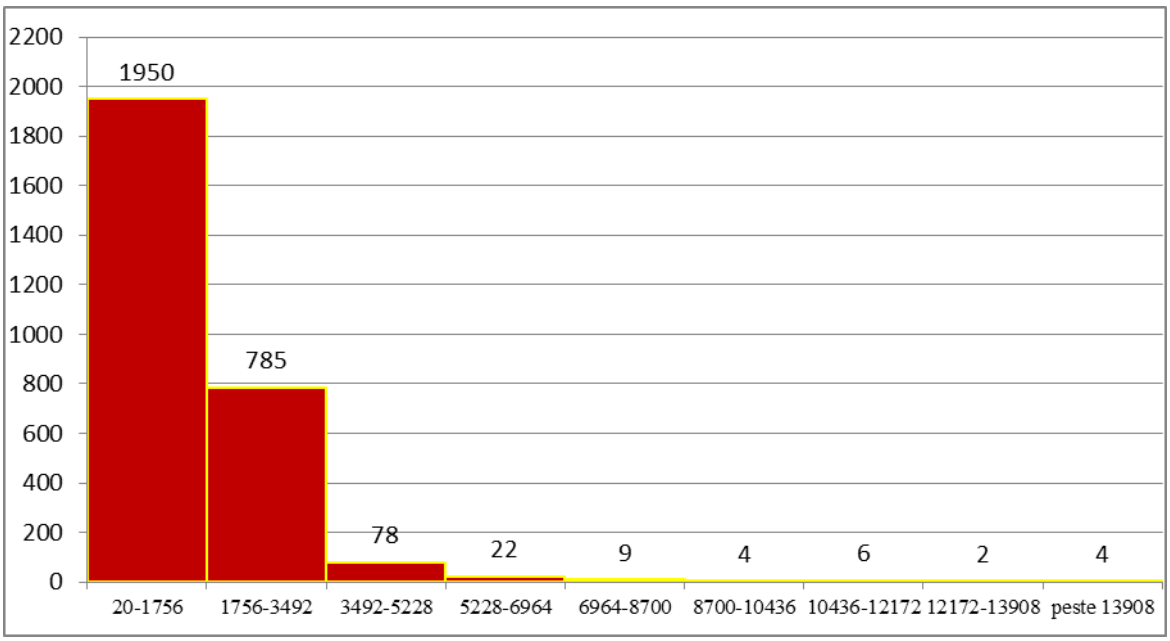

Fig. 9 Distribuția comunelor în funcție de numărul de animale exprimat în UVM

În aproximativ 96% din comune numărul de animale nu depăşeşte 3500 de UVM, ceea ce scoate în evidenţă o distribuţie uniformă a resursei disponibilă. Doar 4 comune înregistrează valori extreme (> 13908 UVM), mult peste media majorității.

4. Suprafaţa forestieră

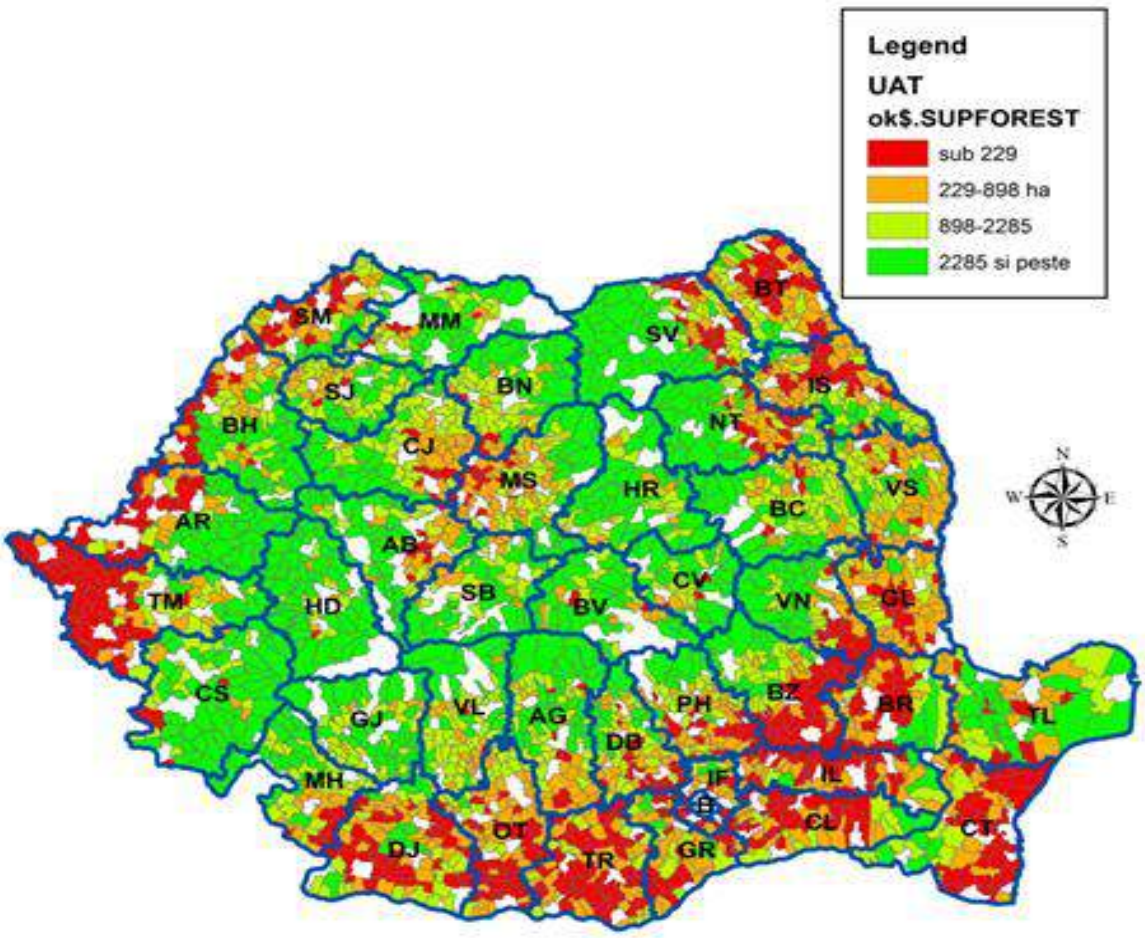

Cele mai extinse suprafeţe de pădure şi vegetaţie forestieră se întâlnesc în comunele din zonele de deal şi munte, ca urmare a existenţei unor condiţii propice de relief şi climă care favorizează dezvoltarea acestora. Localităţile din partea de nord-est şi sud a ţării sunt cele mai afectate de lipsa pădurilor, frecvenţa comunelor cu valori ale indicatorului sub 229ha fiind foarte mare în judeţe precum Constanţa sau Teleorman. O situaţie precară a suprafeţelor acoperite cu păduri se întâlneşte şi în comunele din partea de vest a judeţelor Timiş, Arad, Bihor şi Satu Mare.

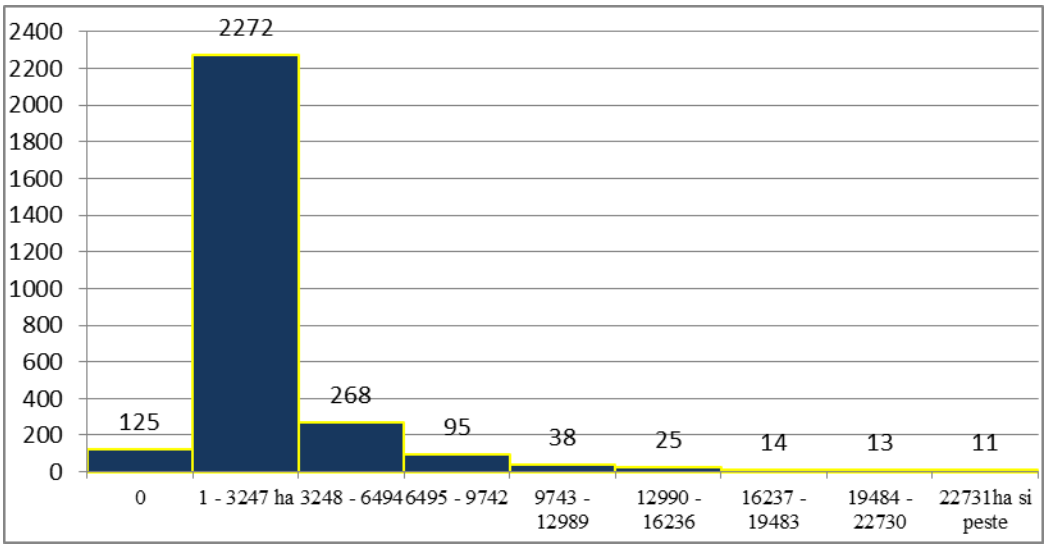

Fig. 10. Distribuția comunelor în funcție de suprafața forestieră

Cea mai mare parte din comunele românești (80%) dețin între 1 și 3247 hectare de pădure. Cu toate acestea există un număr de 125 de localități (4.3% din total) în care suprafețele forestiere sunt absente.

5. Patrimoniul cultural

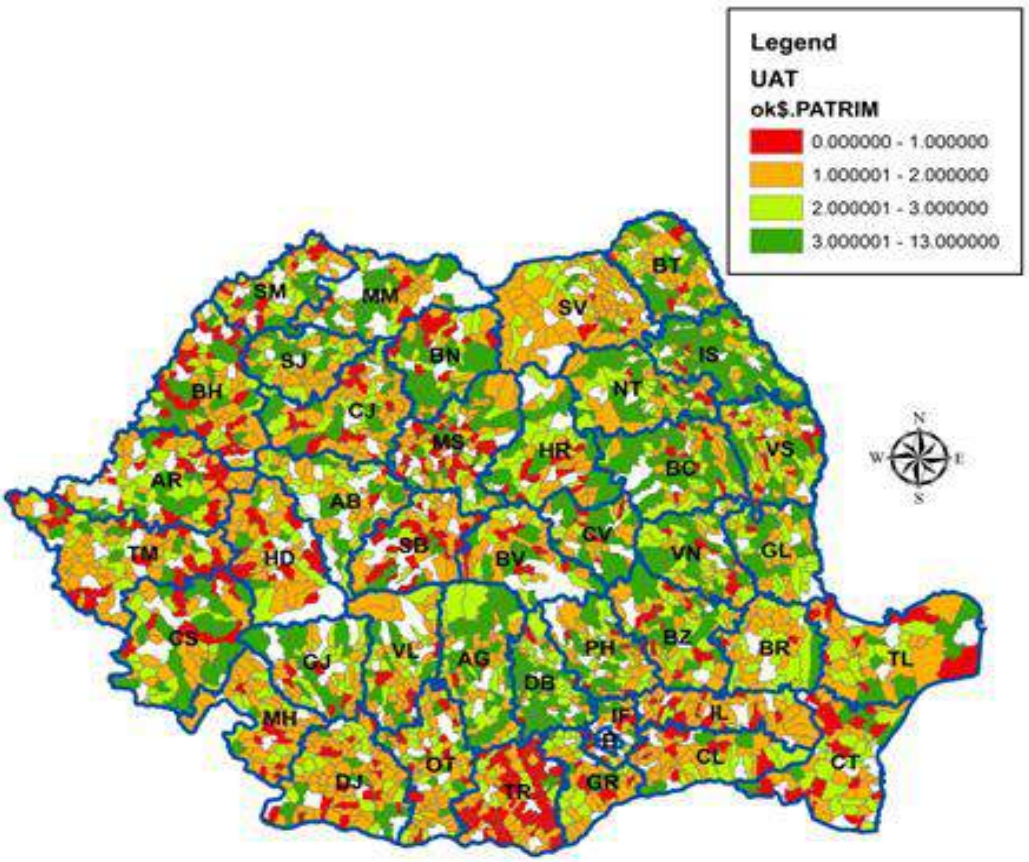

Județul Teleorman se evidențiază cu cele mai puține obiective incluse în patrimoniul cultural (biblioteci şi muzee).

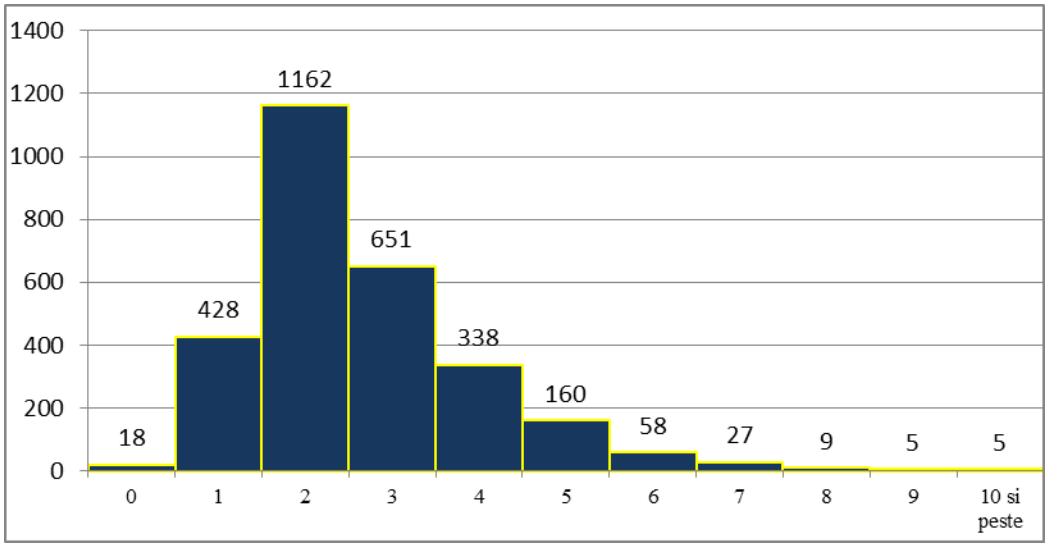

Fig. 11. Distribuția comunelor în funcție de numărul de obiective incluse în patrimoniul cultural

Majoritatea comunelor au între 2 şi 3 obiective incluse în patrimoniul cultural. De asemenea, sunt 18 comune care nu au niciun obiectiv, iar la cealaltă extremă, 5 comune bifează mai mult de 10 obiective incluse patrimoniului cultural ce pot fi asociate cu potențialul turistic local.

B. Caracteristici fizico-geografice

1. Densitatea fragmentării

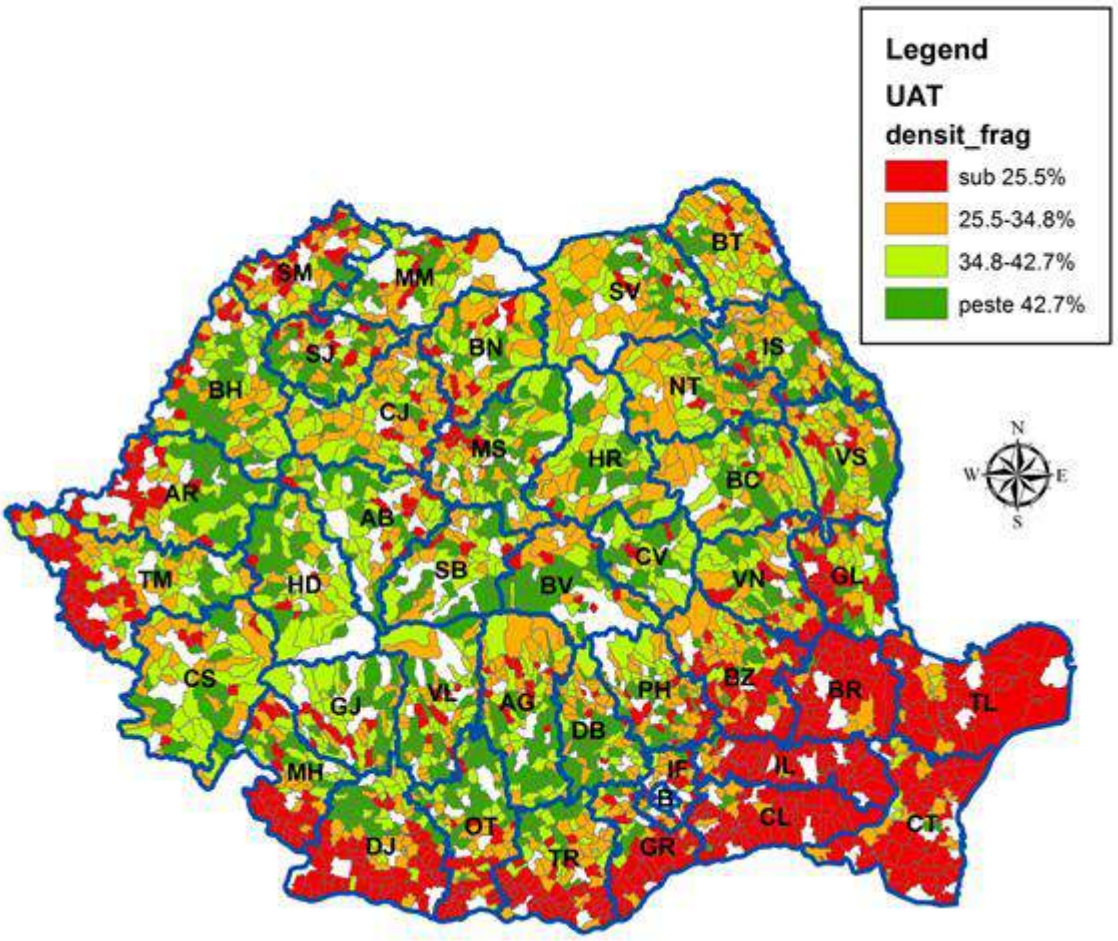

Densitatea fragmentării variază în funcţie de relief şi de reţeaua hidrologică existentă, care influenţează în mod direct formarea indicatorului. Astfel, cele mai mici valori, sub 25.5% se înregistrează în comunele din zona de câmpie, în special în cele din lunca şi Delta Dunării. La polul opus se află comunele de deal şi de munte, cu densităţi ale fragmentării de peste 42,7%.

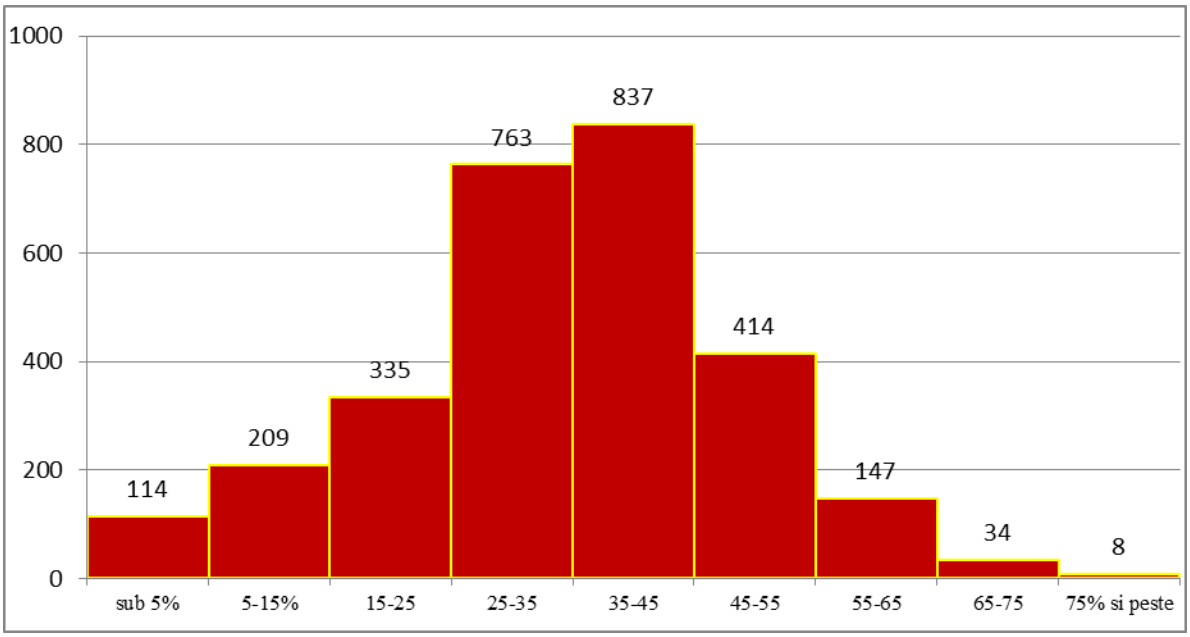

Fig. 12. Distribuția comunelor în funcție de densitatea fragmentării

Distribuţia comunelor în funcţie de fragmentarea reliefului este slab asimetrică. Cele Peste jumătate din comune au o fragmentare cuprinsă între 25 şi 45% . Comuna Rafov din judeţul Prahova are cea mai mare fragmentare. La polul opus se situează 59 de comune din judeţele de câmpie (predominant din Brăila, Călăraşi şi Ialomiţa) al căror relief nu este fragmentat.

2. Altitudinea medie

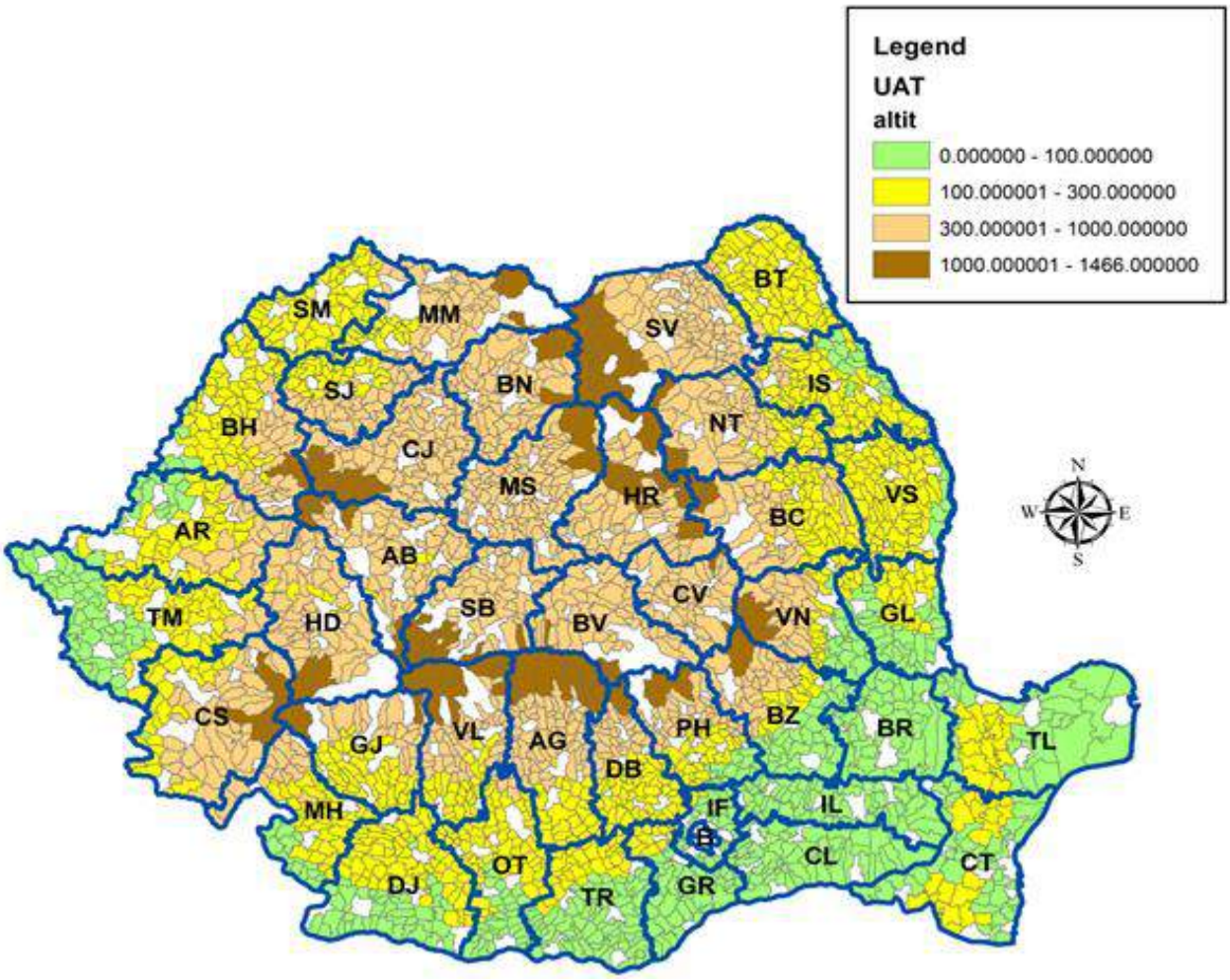

Sub aspectul treptelor de relief, comunele din România se caracterizează prin proporţionalitate şi sunt dispuse concentric în jurul Carpaţilor. Cele mai mari altitudini medii se întâlnesc, în general, în zonele de munte, în special, în comunele unde se află cele mai înalte vârfuri montane. De regulă, în aceste zone altitudinea constituie un factor restrictiv pentru dezvoltare economică.

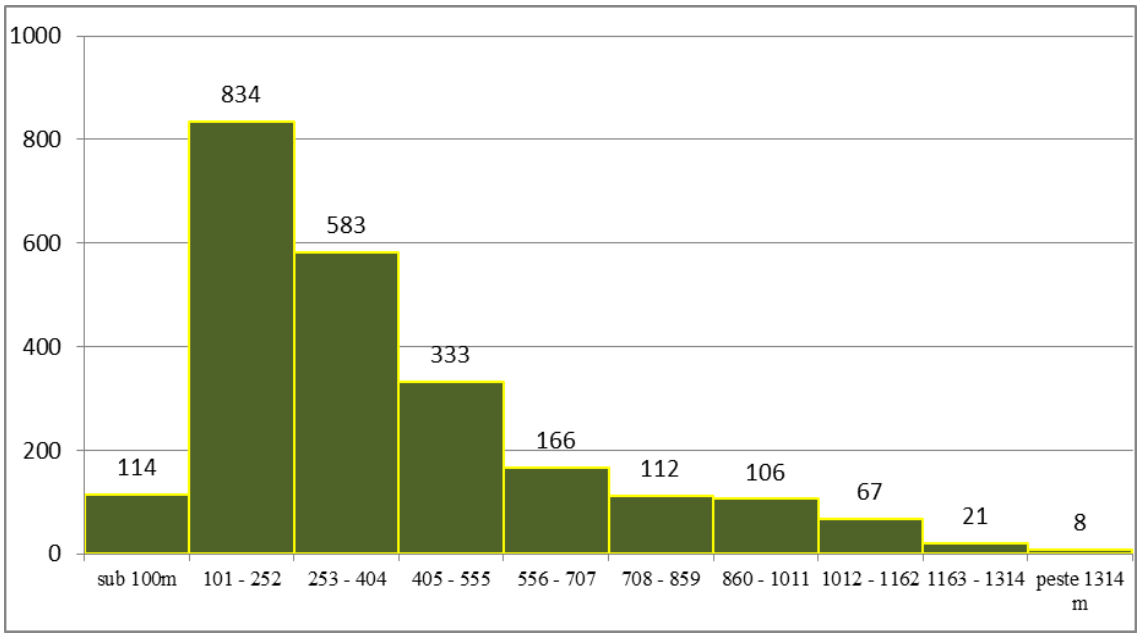

Fig. 13. Distribuția comunelor în funcție de altitudinea medie

Cele mai multe comune au o altitudine medie cuprinsă între 100 si 400 m (50%) şi care, de regulă, se găsesc în zonele de câmpie sau în zonele cu dealuri joase. Comuna cu cea mai mare altitudine medie este Voineasa din judeţul Vâlcea (1466 m), iar, la polul opus, comuna Sfântul Gheorghe din judeţul Tulcea este situată chiar la nivelul mării (altitutudinea medie 0 m).

3. Suprafaţă situri de importanţă comunitară

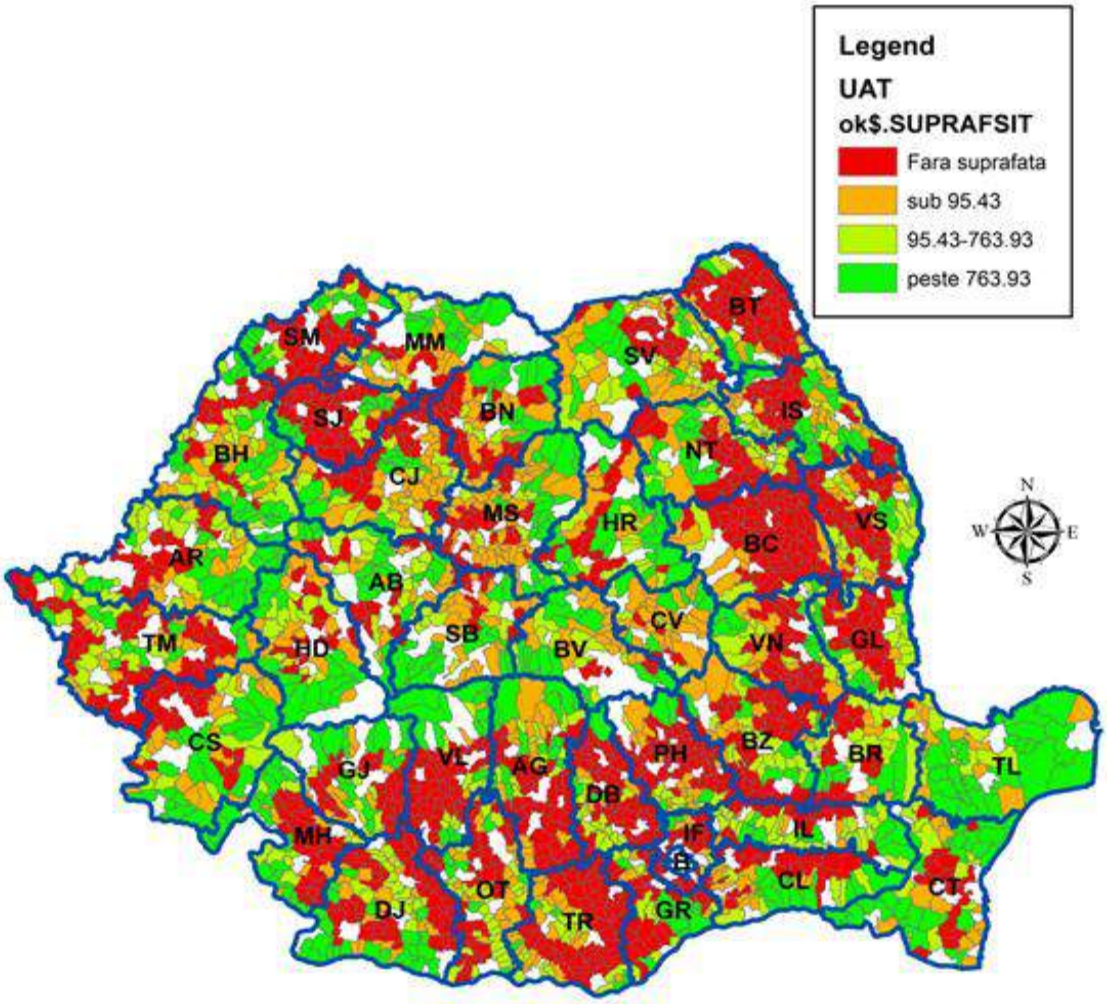

Siturile de importanţă comunitară se concentrează în zona montană, precum şi în Delta Dunării. În aceste zone se regăsesc cel mai frecvent suprafeţe de peste 763.93 kmp.

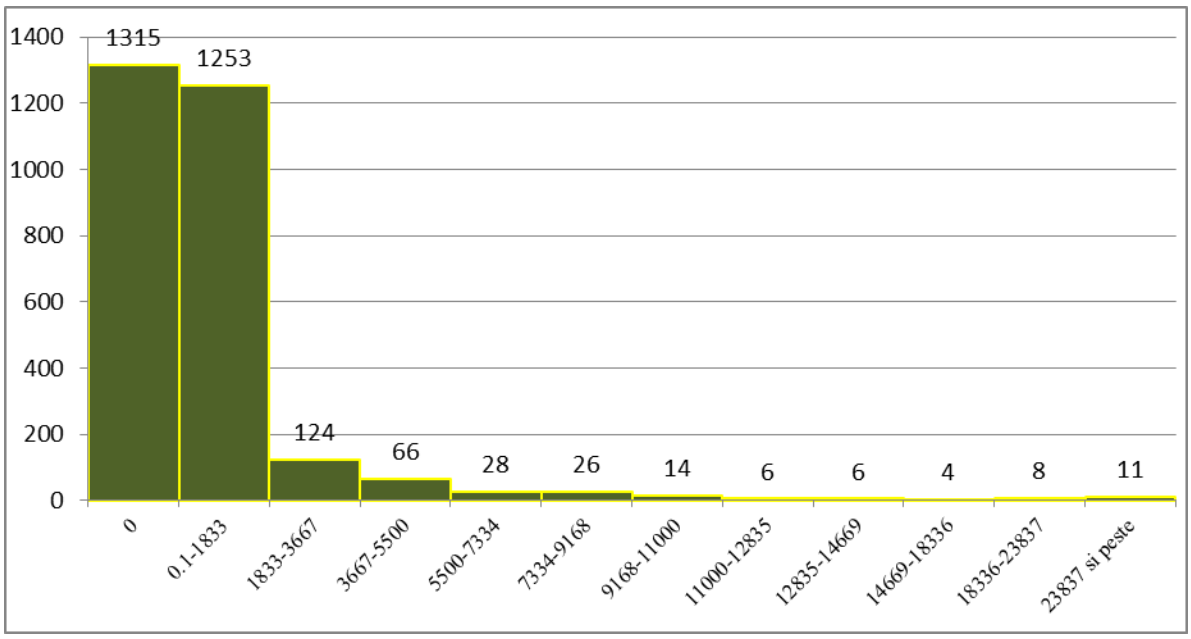

Fig. 14. Distribuția comunelor în funcție de suprafața siturilor de importanță comunitară

În distribuția din figura de mai sus, se poate observa că 1315 comune, aproximativ 46% din numărul total de commune, nu dispun de suprafețe cu situri de interes comunitar.

4. Suprafaţa forestieră în total suprafaţă UAT

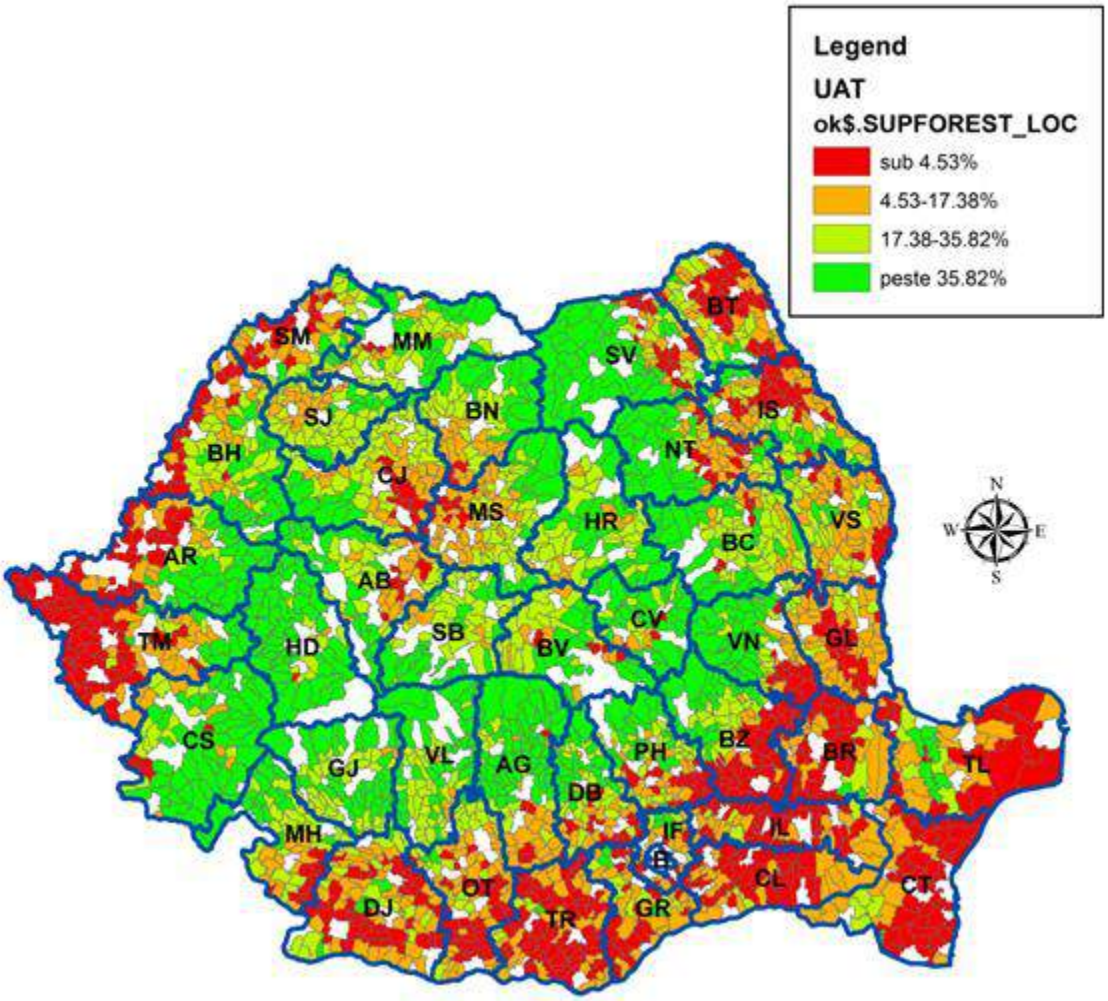

Comunele în care suprafaţa forestieră detine o pondere ridicată se situează în zonele de deal şi de munte. La polul opus, în comunele situate în zonele de câmpie, în luncile marilor râuri precum şi în Delta Dunării, ponderea suprafeţelor forestiere scade sub 4.5%.

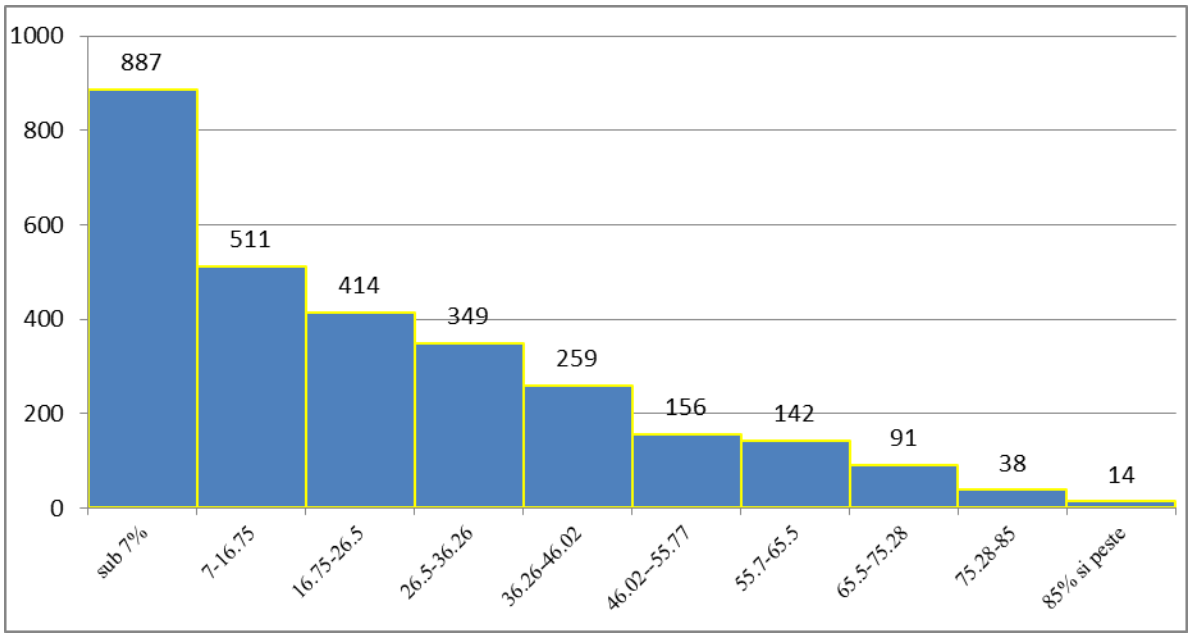

Fig. 15. Distribuția comunelor în funcție de ponderea suprafeței forestiere în total suprafață localitate

Aproape jumătate din comunele din România au o pondere a suprafețelor acoperite de vegetație forestieră de cel mult 16.75%. De remarcat este faptul că 52 de comune au peste 75% din teritoriu împădurit.

C. Capitalul uman

1. Densitaea populaţiei

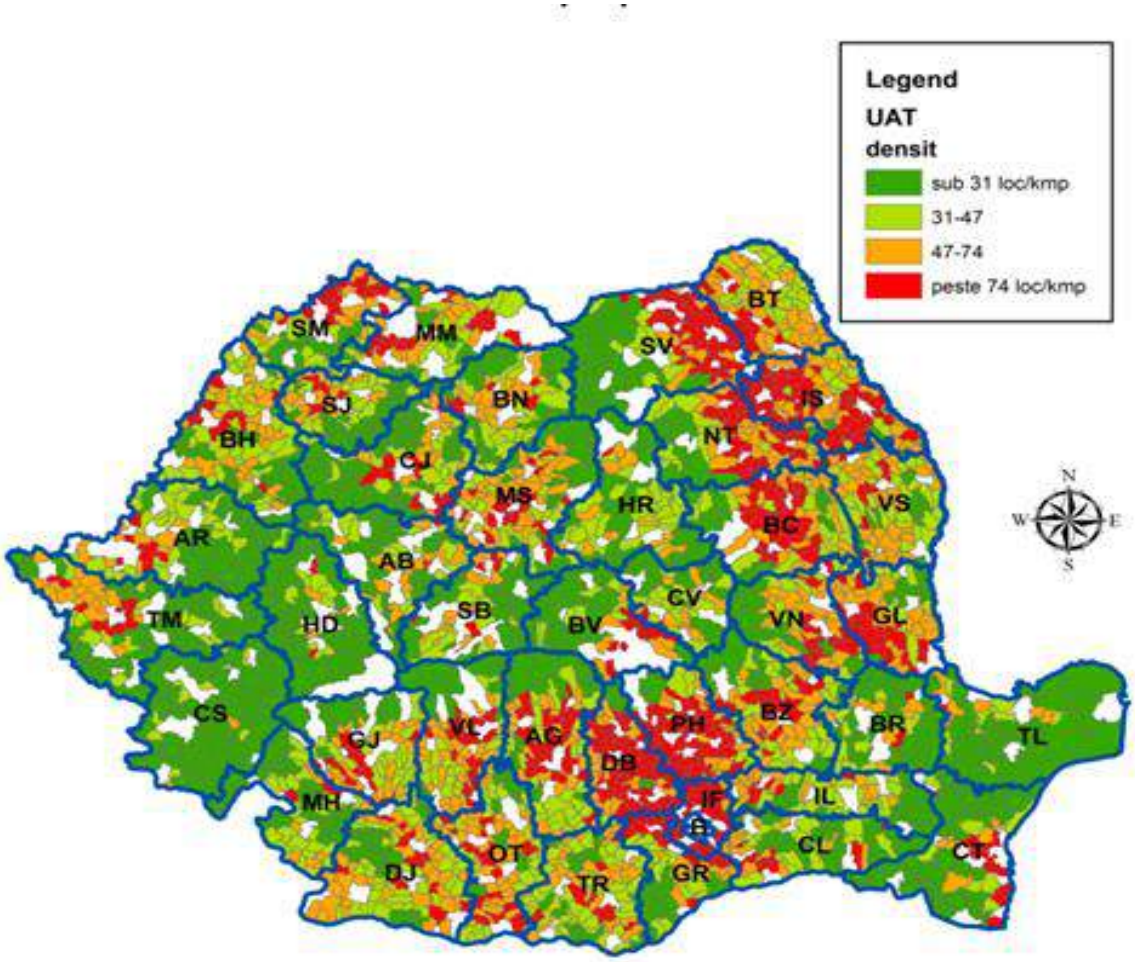

Comunele cu cea mai mare densitate a populaţiei sunt situate în zonele mai permisive din punct de vedere al relefiului şi în jurul principalelor centre urbane (ex: zona Bucuresti-Ilfov). În aceste localităţi densittaea este de peste 74 locuitori pe kmp.

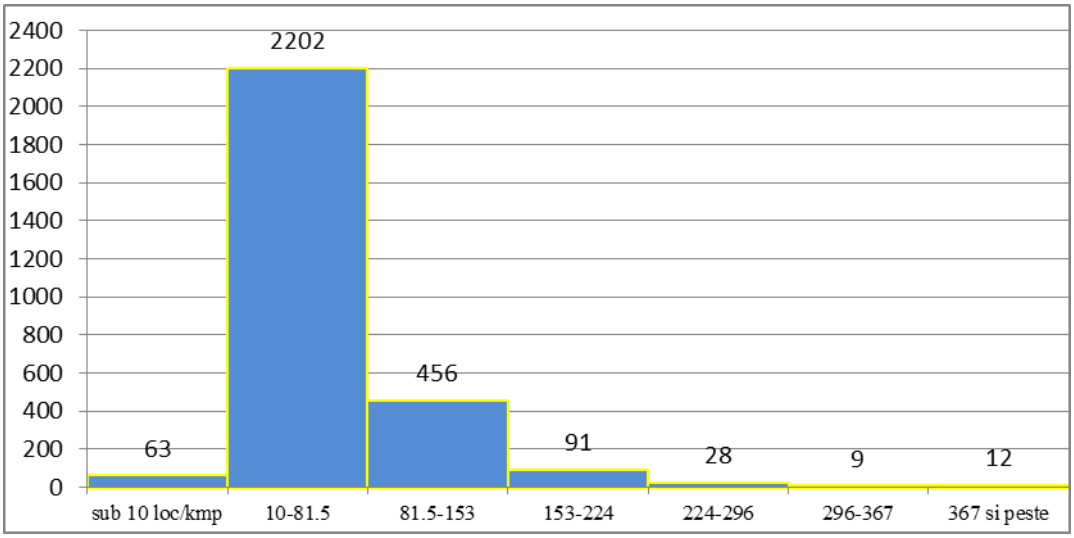

Fig. 16. Distribuția comunelor în funcție de densitatea populației

Cele mai multe comune au o densitate încadrată în intervalul 10 – 81 locuitori/kmp. Comunele ale căror densitate depășesc 150 loc/kmp sunt în număr de 140, reprezentând 0,05% din total.

2. Ponderea populației cu vârsta între 15 – 64 de ani în total populație

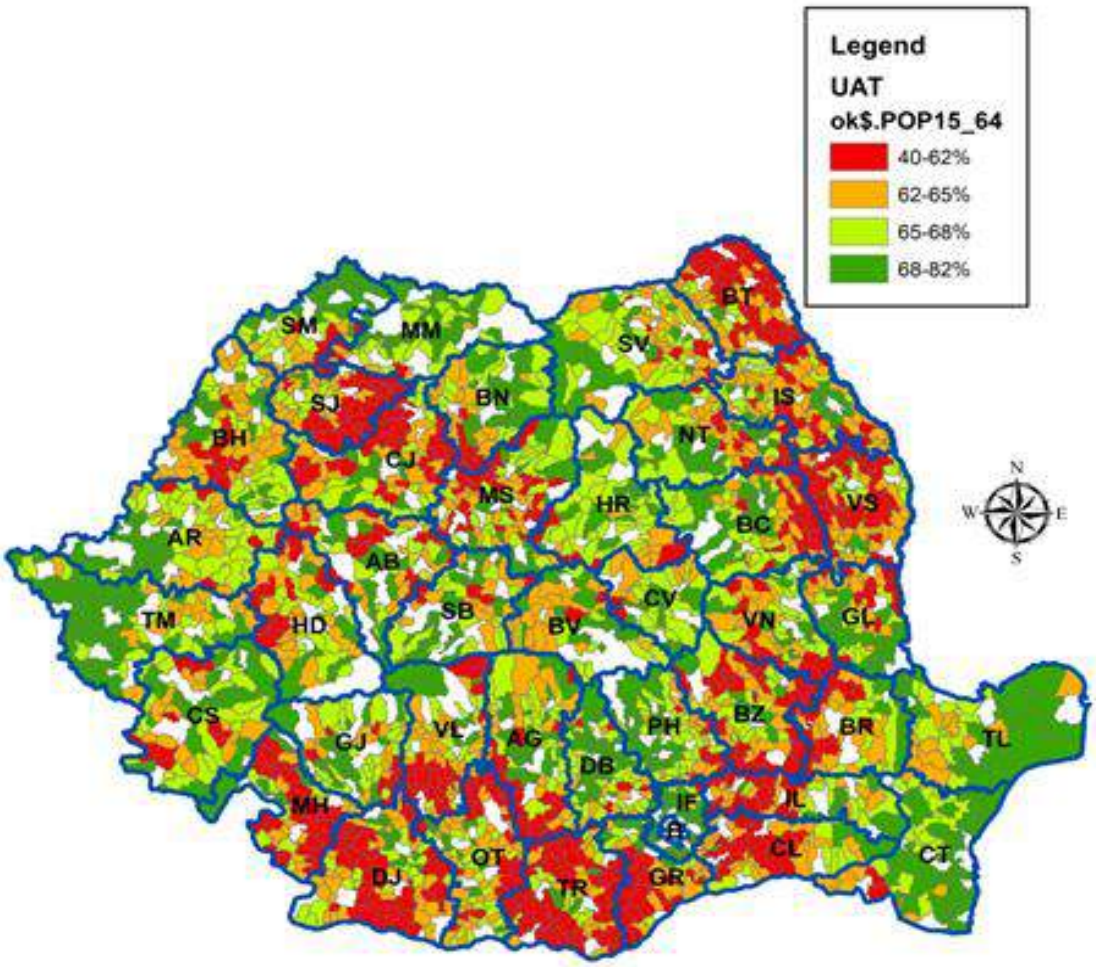

Ponderea populației în vârsta de muncă are valori scăzute, în special, în zonele cu praguri de sărăcie ridicată. Cel mai probabil, această pondere este redusă din cauza fenomenului migraționist. Astfel, ies în evidență judetele Dolj, Teleorman, Vaslui , Botoșani, Sălaj și Călărași.

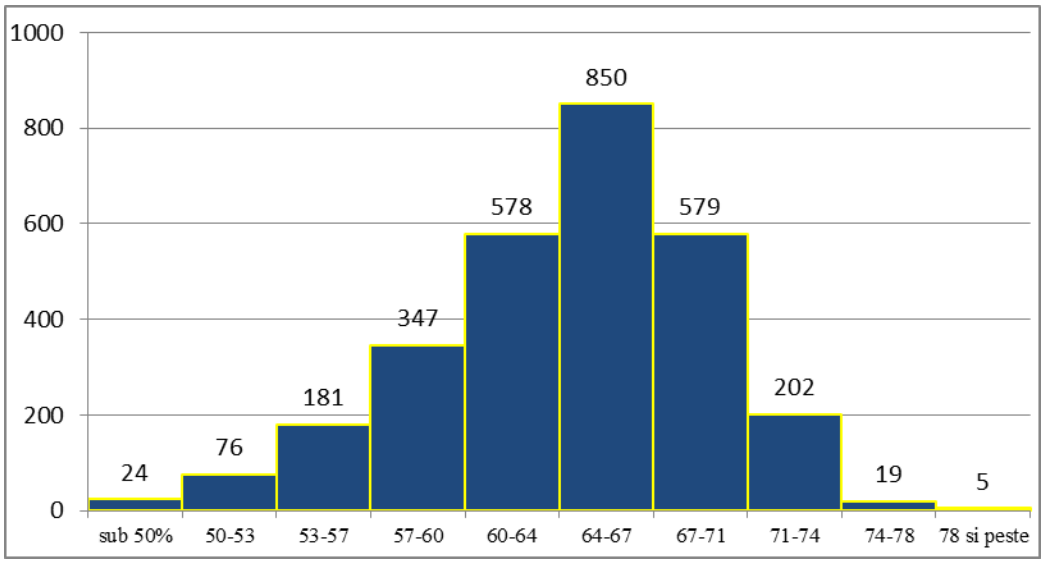

Fig. 17 Distribuția comunelor în funcție de ponderea populației cu vârsta între 15 – 64 de ani în total populație

În jur de 78% din comune au o pondere a populației în vârstă de muncă ce depășește 60%. În aceste condiții putem concluziona că în localitățile respective forță de muncă disponibilă este destul de bine reprezentată, contribuind la creșterea potențialului socio-economic de dezvoltare.

3. Ponderea populaţiei cu studii medii în total populaţie rezidentă de 10 ani şi peste

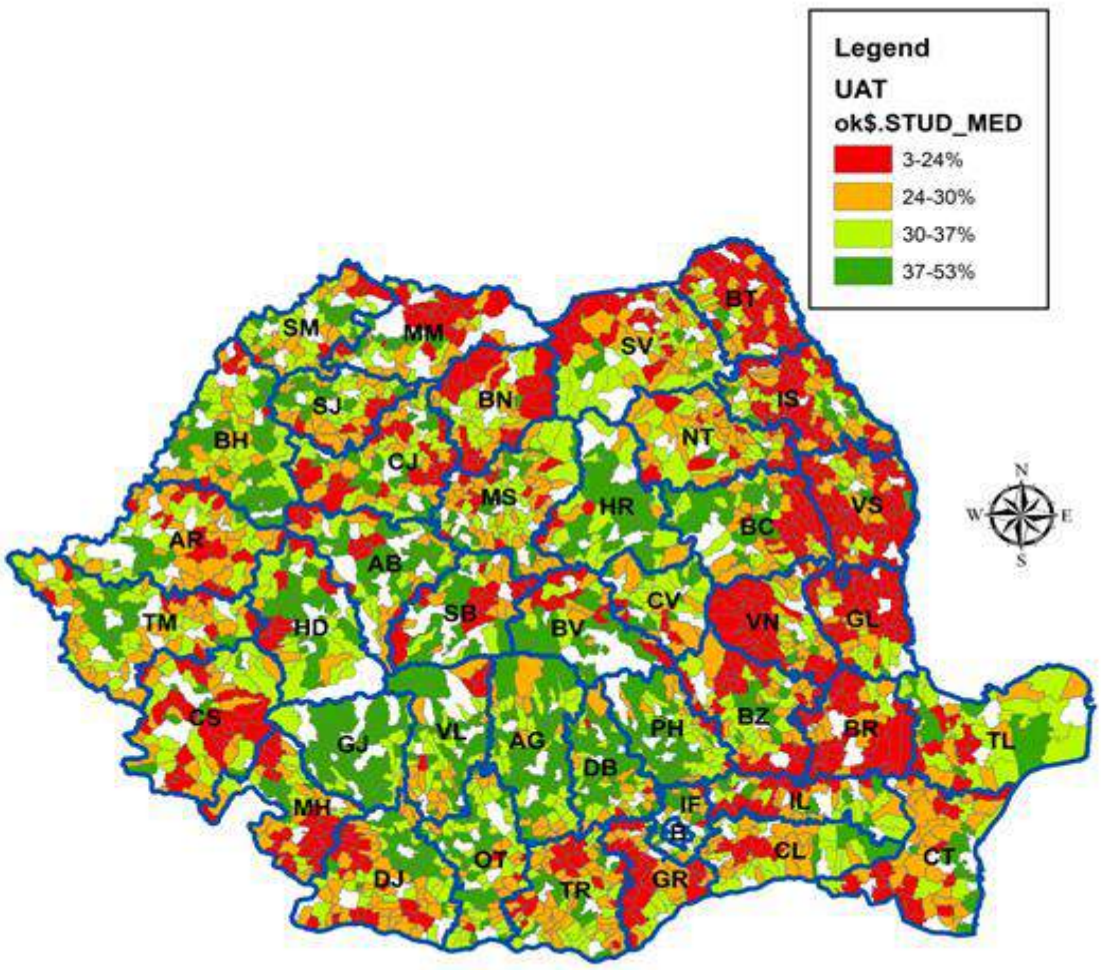

Zonele în care indicatorul înregistrează cele mai mici valori sunt şi cele mai puţin dezvoltate din punct de vedere economic. Astfel, ponderea populaţiei cu studii medii are valori mai mici în zona de Est şi Nord-Est a României, judeţele Botosani,Vaslui, Vrancea şi Braila fiind cele mai afectate. O calitate slabă a forţei de muncă, din punct de vedere a educaţiei, influenţează negativ potenţialul de dezvoltare a zonei

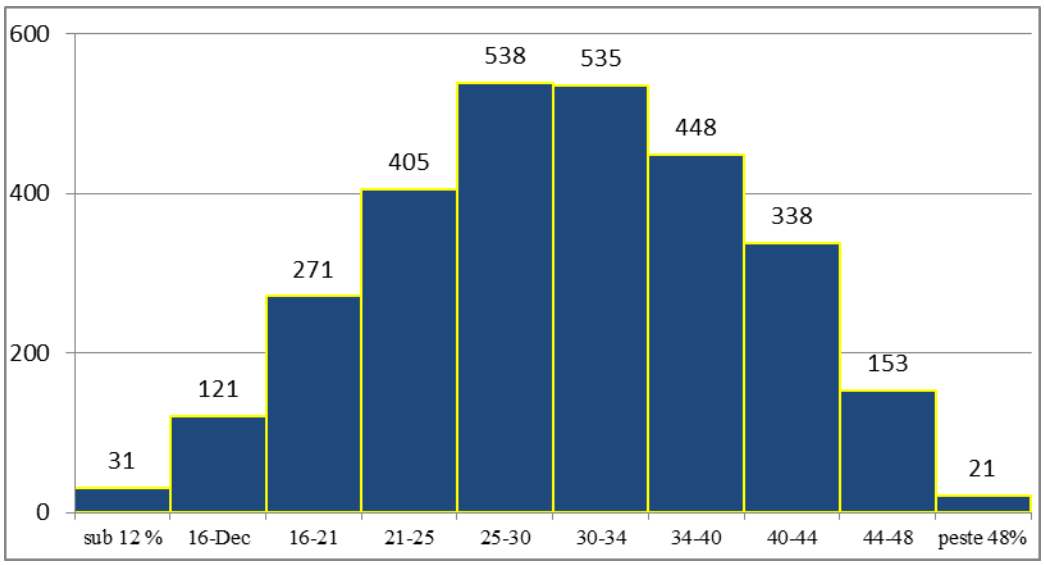

Fig. 18 Distribuția comunelor în funcție de ponderea populației cu studii medii

Majoritatea comunelor din România (67%) au o pondere a populației cu studii medii între 21% și 40%. De subliniat este faptul că în 423 de comune ponderea populației cu acest nivel de pregătire este sub 20%.

4. Numărul de medici la 1000 de locuitori

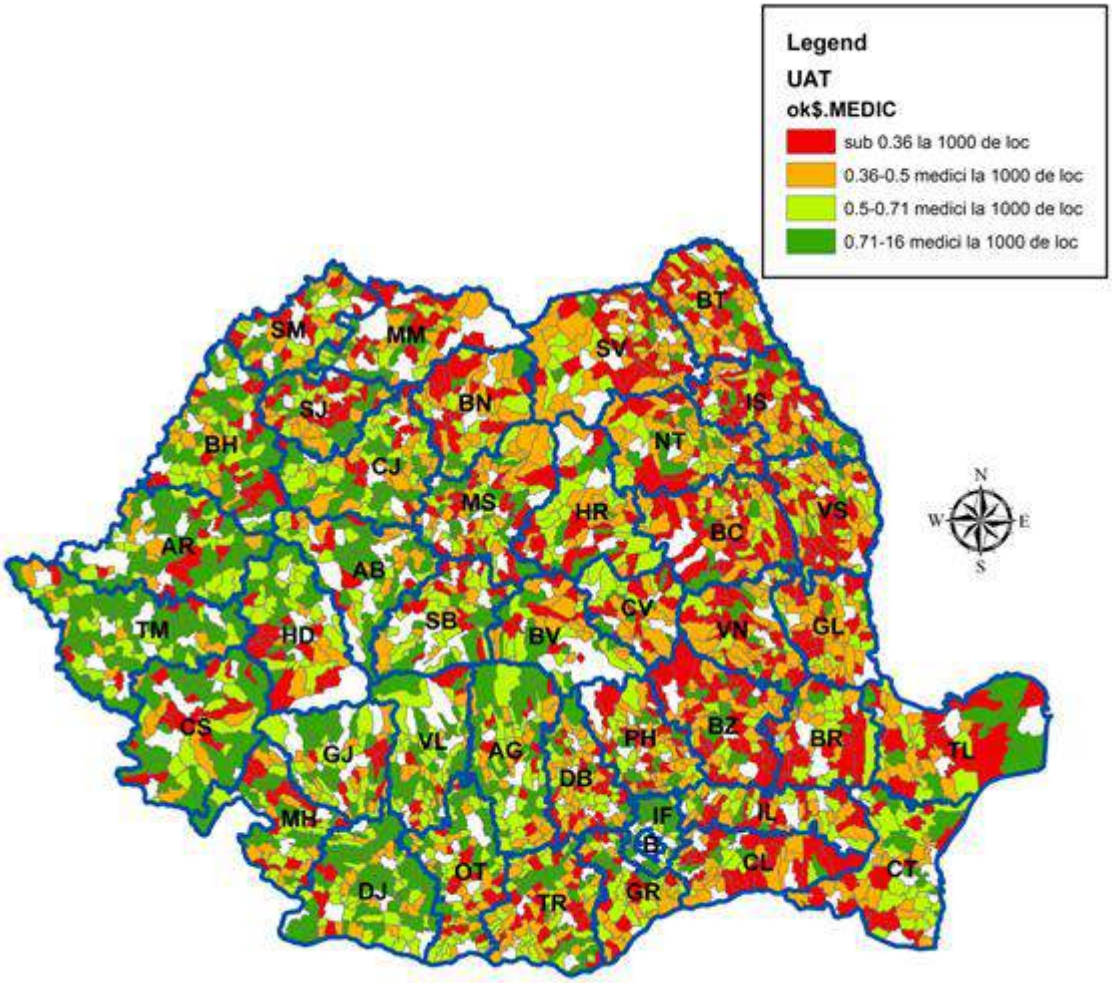

Regiunile Nord-Est, Sud-Est si partea estică a regiunii Muntenia-Sud sunt cele mai afectate de lipsa accesului la serviciile de sănătate. În comunele din aceste regiuni se înregistrează cele mai mici valori ale ponderii Numărul de medicii la 1000 de locuitori. Din perspectivă socio-economică, existența unei forțe de muncă sănătoase este o condiție esențială a dezvoltării.

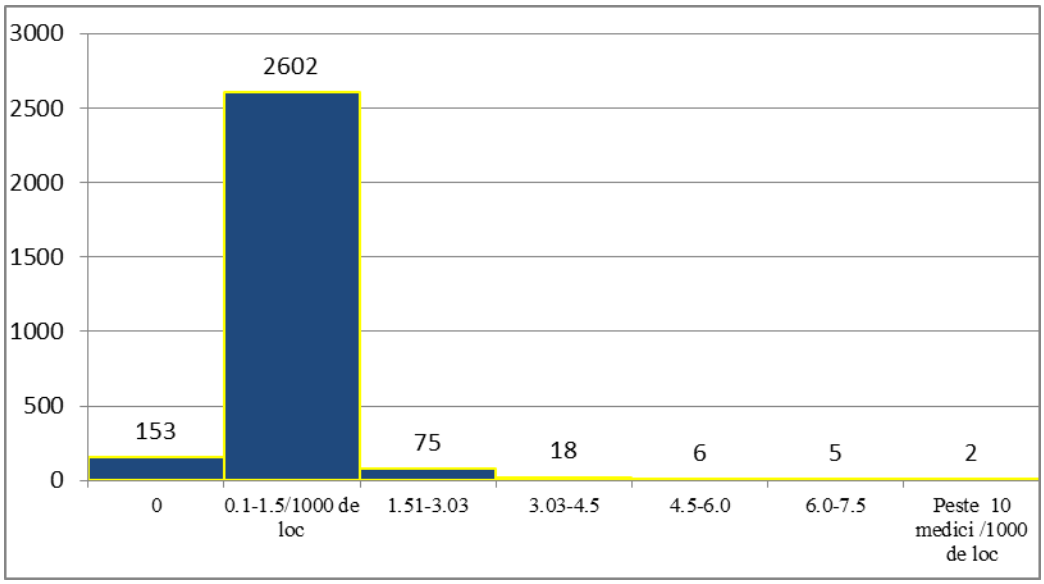

Fig. 19 Distribuția comunelor în funcție de numărul de medici la 1000 de locuitori

În 91% din comune valoarea indicatorului este îngrijorător de scăzută, situându-se în intervalul 0.1-1.5 medici/1000 locuitori. Mai mult, în 153 de comune populaţia nu are deloc acces la servicii de sănătate. La polul opus, se află 2 comune unde numărul de medici depăşeşte 10, dar care pot fi considerate excepţii în contextul situaţiei existente la nivel general.

5. Numărul de cadre didactice la 100 de elevi

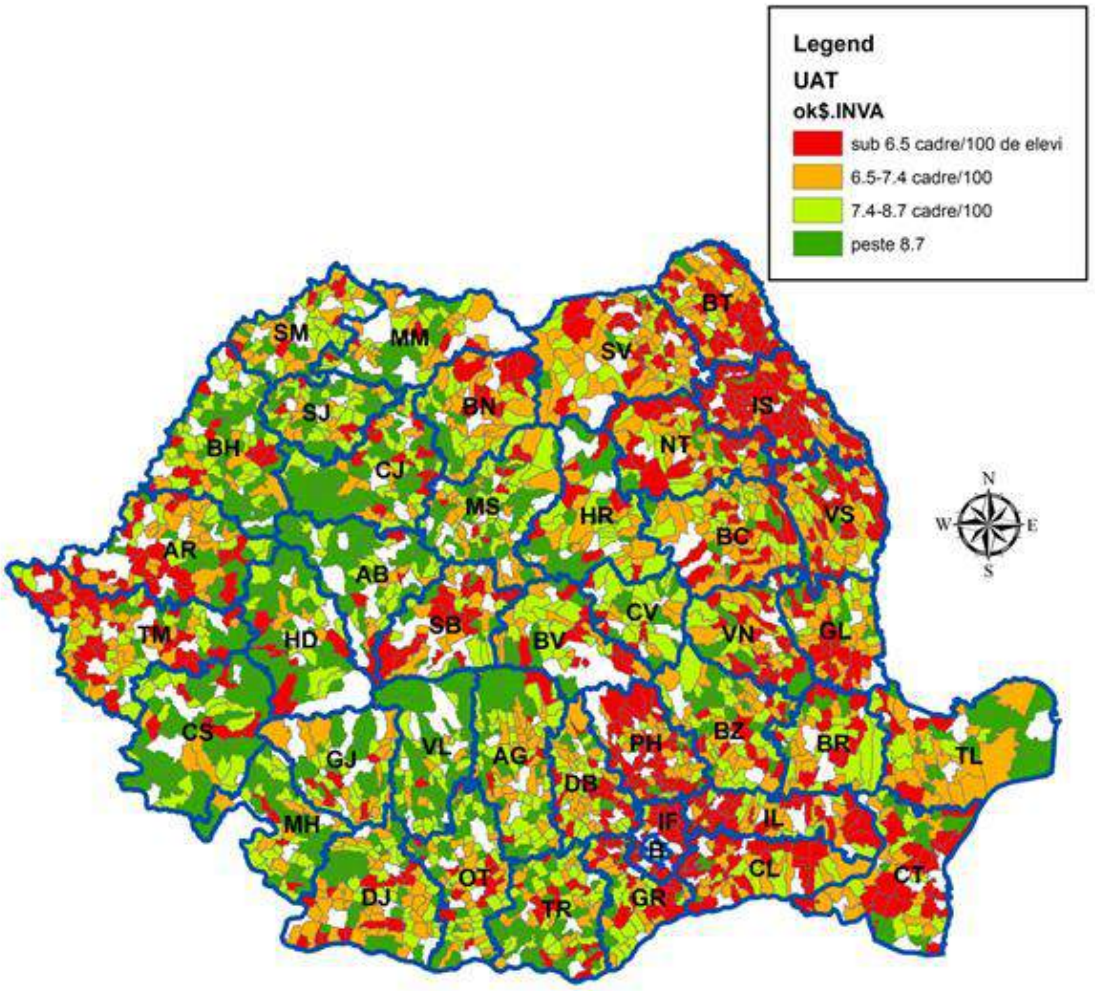

În comunele din centrul şi vestul ţării se înregistrează cele mai ridicate valori ale indicatorlui, ceea ce evidenţează un acces mai bun al populaţiei la educaţie. La cealaltă extremă se află judeţele din Moldova şi Muntenia.

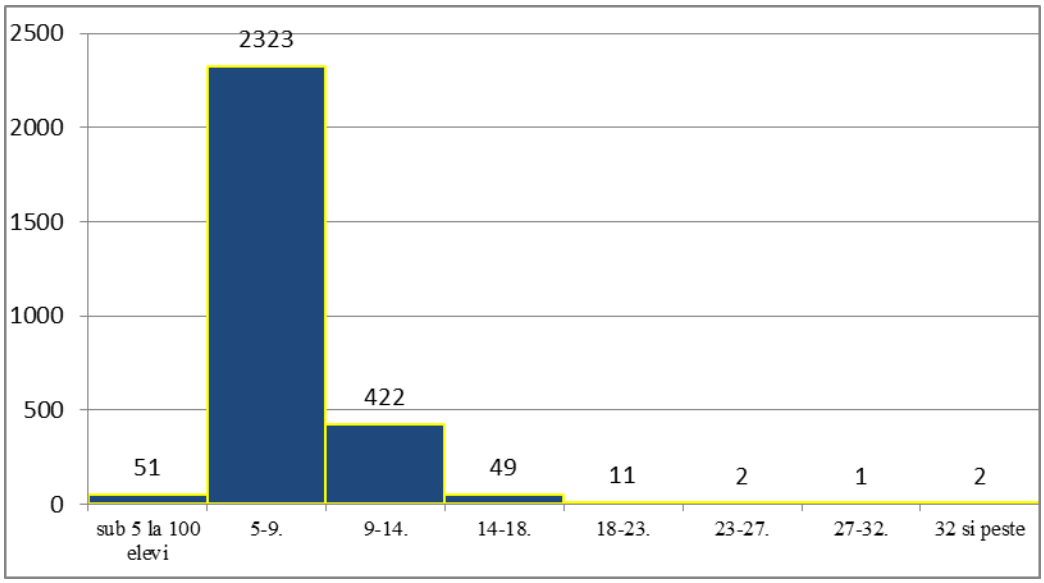

Fig. 20 Distribuția comunelor în funcție de numărul de cadre didactice la 100 de elevi

Din punct de vedere al legislației în vigoare, situația în ceea ce privește numărul de cadre didactice la 100 de elevi este conformă cu normele existente în acest sens, în cazul majorității comunelor.